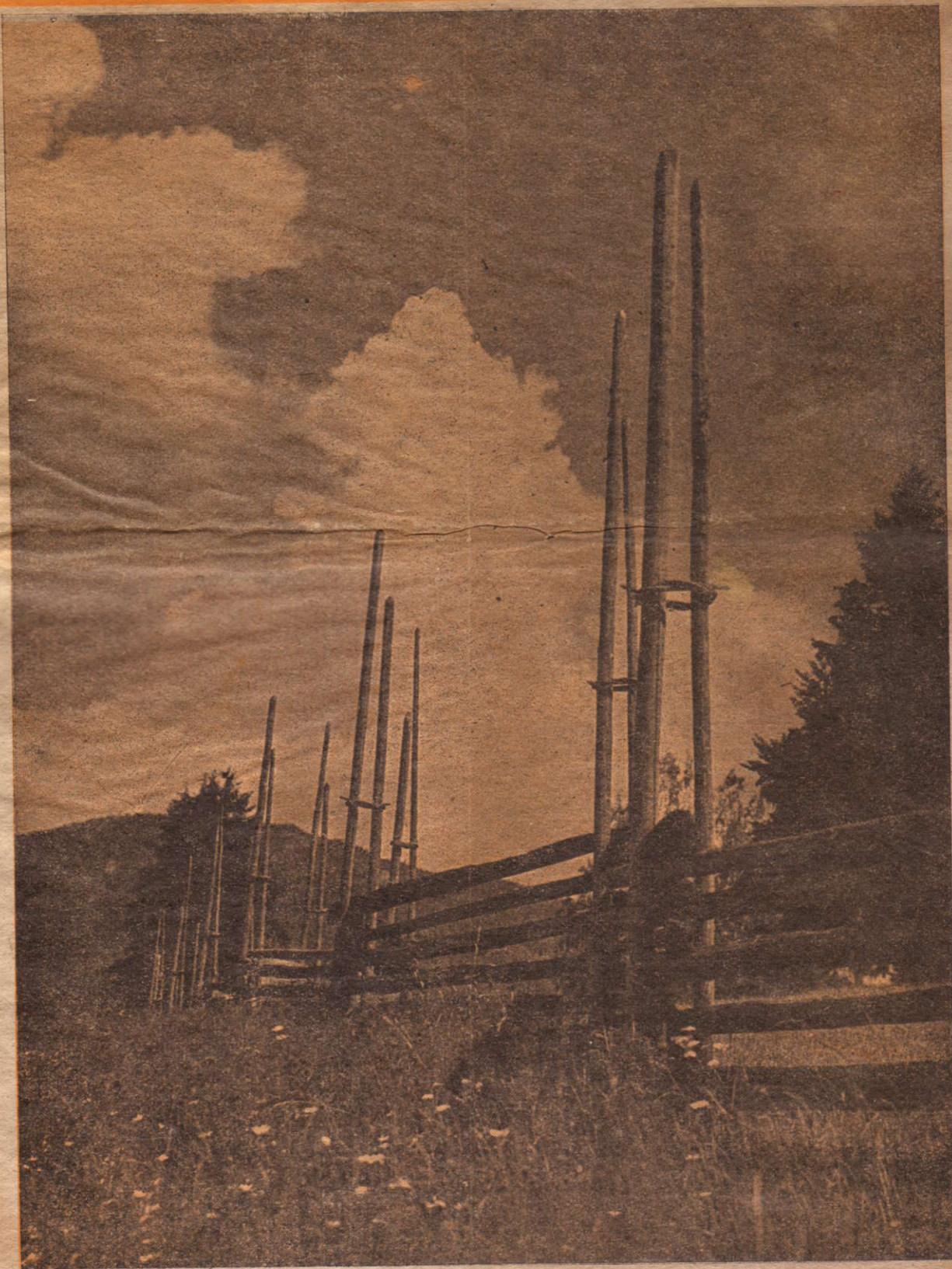

ДОРОГА

Ч. 8-9.

СЕРПЕНЬ — ВЕРЕСЕНЬ

Р. VI.

1

9

4

3

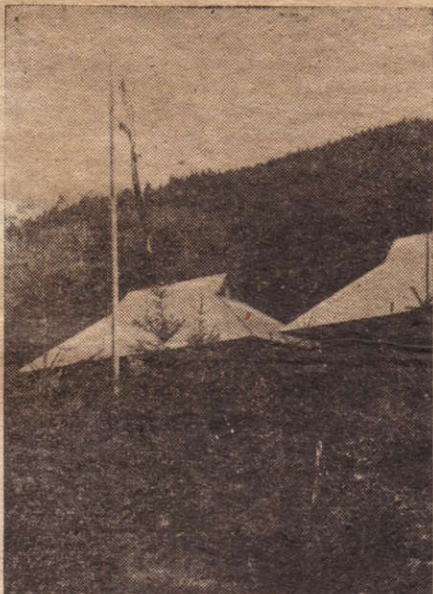
Юнацький час

(Розмова при прощальній таборовій ватрі)

Наше таборове багаття погасає; скоро зірветься й той тісний круг, що його ми в'язали довкруги. У нас думки, як все думки на прощання. То був гарний, щасливий час таборівання, мандрівок, спільно прожитих юнацьких пригод, інколи невігод, і час підпорядкування суворому таборовому ладові. То був час, що давав нам, юнакам багато емоційних переживань і багато радості. Але разом з цим він вимагав від нас теж чимало: дисципліни, що не все лежить у юнацькій вдачі, точності, совісності, пильності, а над усе підпорядкування своєї особистої користи — користі таборової спільноти.

І тільки те все разом: фізична й духовна емоція літніх, сонячних днів і суворий ригор панування над собою — дало нам справжню синтезу таборівання, дало ту велику, глибоко пережиту радість життя. Ми могли мати саму тільки безжурну веселість літніх вакацій — десь у пансіоні, у родичів на селі; та ми не хотіли її самої, не дозволив на це порив юнацького духа. Ми пішли прямо з одної школи у другу. Зі школи знання, до школи характеру і юнацького вміння. Вони разом становлять драбину життя, а ми, юнаки, мусимо її перейти. Та різниця між цими обома школами велика й сутня.

Школу знання організує для нас суспільність, держава і зобов'язує нас вчитись у ній того, що сама вважає

Сокільська гора

потрібним. Другу школу, школу характеру і юнацького вміння встановили ми самі, за нашим світовідчуванням і нашим підходом до практики життя; в цю школу йдемо добровільно, керуючись, лише вірою, що вона добра.

Ця віра збудувала колись наш пластовий улад; вона ж наказує нам сьогодні об'єднуватись у юнацькі спільноти, набувати знання, йти в табори, на мандрівку, піддатись наказові й жити за своїм юнацьким законом.

Наша юнацька школа така, як ми хочемо: життєрадісна, близька до природи, повна романтики, чару лицарських пригод, глибока змістом, шляхетна ідеєю. Але вона доповняє цю другу — офіційну школу; це ми завжди признаємо. Пласт приймав у свої лави лише тих, що як слід виконували свої шкільні обов'язки.

Юнацька спільнота працює у часі вільному від шкільних занять: увечері під час шкільного року, а головне в час літніх вакацій. Тоді то рушають в мандрівку, та в табори сотні юначок і юнаків. Тоді юнацька спільнота живе своїм життям; тоді кується тип юнека, що є нашим ідеалом, юнака сильного духом і тілом, завзятого лицаря ідеї. Тоді горять таборові ватри, лунає пісня й сміх. А коли догоряє пращальна ватра, тоді родиться в нас мрія, мрія про нове літо і нову зустріч при таборовій ватрі. Ми наче пращємось із своїм юнацьким життям, відчуваємо, що воно переривається на довгі місяці шкільного року. Юнацький час — кінчається здавалось; коли підуть однострої у скриню і пустою повіє з таборових майданів і шатер-курнів.

Я знаю, так думає і відчуває не один з нас. Це ті, що заводять юнацьку діяльність, а зачим і зміст юнацького спільнотного життя — до мандрівок і таборів, до однострою, ватри і романтики. Вони не схопили глибоко нашої юнацької ідеї і наших завдань, на правду великих завдань.

Це правда: влітку ми живемо особібною спільнотою в таборі; тоді ми живемо у нашій юнацькій школі — в таборі. Але не живемо в таборі для самого табору, — так, як не вчимося в школі для самої школи. Не хочемо виховувати типа таборовика, що лише таборовим життям уміє жити, бо знаємо добре, що життя не табір, що інші його форми. Але в таборовому змісті багато життєвого змісту і юнацькі закони — це закони шляхетного, лицарського, ідейного життя. Той стійковий, що ніччю вартує в таборі, з повним почуттям відповідальності — так само стоятиме в житті твердо, — непохитно на своїй стійці; дисциплінований, послухний таборовому прововоді — буде дисциплінований і послухний народному прововоді; добрий член таборової спільноти — мусить бути добрим членом своєї народної спільноти. Таке наше розуміння юнацької спільноти.

Юнацький час — це дя нас усі ці роки, що в них юнацьким поривом молоде серце б'ється, святі ідеї до чину кличуть і лицарські закони життям керують. Це той довгий, буйний час, коли ми — молоді. І немає в ньому перерв.

Тепер, коли вернемось додів, чекатиме нас дальша праця над собою; добровільна, але поважна.

Юнацькі ознаки, які ми визнали, мусять увійти в серце, кров і тіло наше й стати на шми ознаками. А це значить: шкolenня характеру й самопроірка на кожному кроці, постійна, безперервна.

І юнацьке знання каже вчитись і вправлятись. В таборі, — на мандрівці — ми вчилися практичного життя в терені. Тепер, у домі, ми вивчатимемо все те, що вчитати можна з книжки, почути на викладі, вчитись мемо про наше минуле, про нашу землю, пізнаємо теоретичні основи життя в терені. А черговий табір буде великою проіркою, чи пішли ми вперед, чи більш здібні й гідні ми сповнили наш святий обов'язок і станути колись з повною відповідальністю на Велику Стийку.

Юст.

ЮВІЛЕЙ ПРОФ. І. БОБЕРСЬКОГО

Цього місяця минає 70 літ з дня народин піонера українського тіловиховного руху, одного з перших організаторів українського пласту та незабутнього сокільського батька — проф. Івана Боберського.

Народився він 14 серпня 1873 р. в селі Доброгостві, Самбірського повіту. Гімназію закінчив у Самборі, університет у Львові та Грацу. За границею закінчує він однорічний тіловиховний курс. Своє тіловиховне знання доповнює він ще згодом вивченням тіловиховного руху в Німеччині, Швеції, Франції та Чехах.

З глибоким переконанням того, що „володіє світом той, хто його здобуває“ та з гаслом „Не плачем, але мечем!“ повертається проф. Боберський у рідний Львів.

Важко тут у короткій статті переказати муравлину працю, тоді молодого, піонера-ентузіаста. Та чи треба про неї розказувати словами тоді, коли краще за слова говорять діла — наслідки його праці? Він заснував перше сокільське гніздо і він по десяти роках приймає срібну булаву від українського сокілства на величому здвизі 1911 року. Він був організатором перших „Січей“ і перших пластових гуртків і він командував могутніми напівмілітаризованими лавами на Шевченківському здвизі 1914 р. Герої Маківки й Лисони, горді лицарі Листопадових Днів і незломні завойовники Києва — це були його учні!

Хоча проф. І. Боберський вже від років живе в далекому Тржичі (на терені кол. Югославії) його контакт з українським громадянством не перервався. І громадянство не забуло його заслуг. Референтура тіловиховання УЦК проголосила рік 1943/44 ювілейним роком проф. Боберського. В його честь відбудеться в цьому році цілий ряд обласних та краєвих спортових імпрез. Є проєкт з цієї нагоди закупити цілу низку спортових майданів, збудувати цілу низку басейнів для плавання і гірських схоронищ.

Не знаємо, чи матимемо змогу вітати в цьому році Шановного Ювілята на нашій рідній землі, та зложити йому подяку за довголітню працю. Коли ні, то хай подякою буде йому ця коротка згадка й запевнення: ми, Батьку, пам'ятаємо Твої заповіти і йдемо Твоїми слідами!

М. К-ий

БАРБОС П'ЯТИЙ

1.

Всіх їх він просто зневажав. Оцю ницу юрбу злодіяк і волюг. Вони голодними зграями виснуть біля м'ясних рядів, никають поміж столами, сліdkують, як би непомітно вкрасти шматок м'яса чи кістку, а потім гарчать десь у кутку, видирають одне одному з зубів, кусаються й вищать.

Барбос П'ятий дивився-дивився на цю неподобу й надумався. Він зараз наведе тут лад.

Рішуче й енергійно він порозганяв усіх псів далеко від м'ясного ряду, а сам присів на задні лапи й чемно звернувся до господарів і господарів м'яса:

— Я чесний і порядний пес з хорошого дому. Тепер, поки я тут, жаден із цих хватунів не повернеться сюди... Ваше м'ясо буде ціле... Але воно таке гарне, таке смачно-рожеве, таке дразливо-запахуще... — казав увесь його вигляд, сповнений власної гідності й пошани.

— Навіть не просить — дивувалися господарі та господарки м'яса. — Такому не жалко й дати...

Щедрий гонорар випав на долю Барбоса П'ятого за те, що так зумів себе поставити, що примусив усіх, і собак, і людей, поважати його.

А вдома вже й затурбувалися. Пішов з бабунею на базар Барбос П'ятий і не вернувся. Юрко каже: — може машина проїхала? Мама каже: — може заблудився?

Та тато каже:

— Хто? Барбос П'ятий? Не такий! Він і в воді не втоне, і в огні не згорить.

А все ж, Юрко цілий день бігав на вулицю, гукав, непокоївся...

Коли над вечір — з'являється Барбос П'ятий. Він задоволений життям, сміється, хвостом махає, дає лапу Юркові, — вітається ж бо...

Він чудово з'явив сьогодні день.

2.

З того часу Барбос П'ятий що неділі зникає на цілий день — зрання до вечора. Він ретельно відганяє бездомних собак від м'ясних рядів і сам сідає чатувати, щоб вони не наближалися близько. Він принципово не цікавився вижебраним або вкраденим м'ясом. Для його аристократичного духу це було занадто вульгарно й брутально. Пес витонченої вдачі, він волів сидіти цілий день голодний, але не зачепити принади, не знизити своєї гідності до хватання чи крадіжки.

Проте, голодним себе назвати йому аж ніяк не доводилося. Навпаки, працю добровільного сторожа щедро оплачували продавці м'яса на торзі.

Удома таємницю Барбоса П'ятого дуже скоро розкрили. Спочатку це забавляло, а потім і звичним стало. І навіть коли б ви забули, який сьогодні день, то слід було б поцікавитися:

— А де ж це Барбос П'ятий?

— Барбос П'ятий? Де ж? Пішов на службу...

— Ах, так, сьогодні ж неділя...

3.

Якось раз у неділю, ще не сходило сонце, тато взяв Барбоса П'ятого з собою. Вони пішли через базар і Барбос П'ятий хотів був залишитися на своєму посту. Але неблаганний тато, не зважаючи на ці божевільно-чудові запахи, на ці божественні туші, що вже красувалися на торзі, не дозволив йому цього.

Куди ж це вони йдуть?

Тато повів його просто на вокзал. Там вони взяли квитка й сіли на поїзд.

Барбос П'ятий ввічливо сидів і постукував по підлозі хвостом. З увічливості він нічим не виявляв свого незадоволення. Тільки зітхав, позіхав, — ах, які ж то шматочки перепали б йому сьогодні! І навіть мало цікавило його, що, коли тато про нього згадував, очі знайомих татових зверта-

лися на нього із звичним для пса інтересом, неабиякою пошаною, добродушним сміхом:

— Династія Барбосів! Чи ви чули коли щось подібне?

Так, звичайно, він знав, що в імені його є щось чудодійне, якась таємнича сила. Вона примушувала озиратися на нього з отою пошаною, подивом, з запобіганням його дружби. Це ім'я окутувало його авреолею якоїсь вишесті й тої аристократичності, що була така мила його серцю.

Він навіть не озирався, коли його звали просто Барбосом. Барбос П'ятий! — і він скаче вам просто на груди, радісно сміється і так і дивиться, щоб лизнути вам щок.

Зійшли тато з Барбосом П'ятим у якомусь лісі. Відразу Барбосові П'ятому так сподобалося тут, що він почав, мов навіжений, гасати попід деревами і... яка непостійність!... — забув про ті ласі шматочки, про ту чудову службу, за якою він зітхав цілу дорогу. Він голосно гавкав, — навмисне, щоб почути себе: ніде так голосно не гавкалося йому... Та тато покликав його до себе, нагнувся й сказав, притиснувши пальця до уст:

Ш-ш-ш... Тихо...

Незрозуміло, чого це мовчати, коли хочеться веселитися. Але раз тато каже, — хоч і незрозуміло, а треба слухатися.

Та дуже швидко Барбос П'ятий зрозумів. Он що! Ця країна повна чудес. За вдаваною тишею вуха Барбоса П'ятого почуло міріади життів, а нюх — мільйони небувало-чудових, нестерпно-манливих запахів, а зір... Раптом Барбос П'ятий пригнувся, поповз на животі, раптом у цьому прокинулося непереможне бажання будь-що, а настигнути це божественно-привабно Щось...

Інстинкт усіх поколінь, усіх відомих і безвісних Барбосів заговорив у ньому, ударив у груди, в серце... Зашумів у крові...

Та розум не губив ясності. Він повинен доповісти безшумно, повинен доп'ясти Щось, вчадіти від хмелю й екстази...

В той день тато був надзвичайно задоволений Барбосом П'ятим. А щоб довго не розказувати — відчиняв сумку й казав:

— Ось бачите? Ледве тягну додому! Запрошую на перепелину смаженину!

З того часу, коли проходили рано-вранці у неділю повз м'ясні ряди на базар, Барбос П'ятий байдуже, з ясно показаним презирством, відвертав голову. Його віднині не цікавило базарне життя, міщанські війни з заблудами-хватунами. Воно занадто тривіально — сидіти й ждати готового. Може дасть хто, а може й не дасть. Занадто... так, занадто обмежено. Барбос П'ятий знає вищі розкоші духа, знає божественні утіхи, знає смак ще теплої крові, щоб він квапився на такі убогі розваги...

Одної неділі даремно Барбос П'ятий ладнався в путь. Марно чекав. Тато й не думав збиратися. Вже вони спізняються на поїзд. А може нагадати татові? Абсолютно нічого не допомагає. Тато сидить у кабінеті й навіть замкнувся.

Тоді Барбос П'ятий узяв ініціативу в свої руки. Він стрілою помчав на вокзал сам, забіг на станцію до каси дачних поїздів, покрутився там (так вони робили з татом завжди). Потім вийшов на перон, сів у поїзд. Мало не спізнився. Але що зробиш? Коли тато не хоче, мусить сам їхати...

Тепер уже ніхто з домашніх не знав, де пропадає Барбос П'ятий неділями зрання до вечора. Вранці він зникав, а аж смерком невідмінно з'являвся — щасливий, живорадінний, стомлений. Та тепер ніхто й не турбувався цим. Юрко казав:

— Наш Барбос П'ятий? Та він і в воді не тоне, і в огні не горить!

Так.. Одного вечора Барбос П'ятий не вернувся.

Татові хтось із знайомих розказав, що бачив такого пса в вагоні, але думав, що є йому хазяїн. Тато поїхав по знайомій дорозі, опитав усі станції, — дарма!

Навіть більше. Один приятель-мисливець розповів йому, що якийсь собака, може й Барбос П'ятий, їхав раз у вагоні. Прийшов кондуктор і почав перевіряти квитки. Досі всі думали, що цей собака комусь належить, але коли кондуктор почав вимагати квитка на пса, ніхто не назвався. Кондуктор взяв і зсадив безквиткового пасажирів на першій-ліпшій станції, не пам'ятає, який...

Про-о-пав собака!

В родині вже почали забувати про Барбоса П'ятого й подумували завести вже Барбоса Шостого, вже й напители достойного кандидата. Коли це раптом з'явився Барбос П'ятий. Принижений! Забрюханий! Ввесь у ранах! Шерсть кудлами! З перебитою лапою!

Ой, Боже, Боже, що сталося з благородним аристократичним псом!

Е, коли б то умів Барбос П'ятий розказати! Але вони й так стоять перед очима, оті картини поневірянь та лихих приходів невдахи-мандрівника.

От викинули його з вагона, як якогось безпритульного заблуку. Його! З якого права? Хіба він непристойно поведився? Ні, так точнісінько, як і з татом будучи. Хіба він вперше їздив, не знає, як сідати, як сходити?

Барбосові П'ятому стало тоді так образливо, що він захотів негайно повернутися додому. Хай тут буде ліс і переліс, хай мільярди манливих запахів кличуть його до себе, — ні, не хоче він! Він піде додому, де його шанують і люблять, а не брутально викидають з вагона.

Але зразу ж Барбос П'ятий заблукав. Він потрапив на якийсь берег, якісь полчища страховиськ з величезними круглими жовтими головами й розчепіреними руками наступали з городів на цей берег, на Барбоса П'ятого. Тоненькими головами вони почали кричати:

— А щоб ти здох!

— Геть звідси!

— Гуйджа!

Він хотів утекти від цих страховиськ — річка не пускає. Почав тікати вздовж берега — на нього полетіли грудки, а потім... О, забути не можна цього сорому! Повибігали лихі-преліхі собаки й кинулися на нього, а він... Він, він, — почав утікати, замість того, щоб показати, із ким вони мають справу.

Хіба знаєш, що з тобою за хвилину може статися? І якби він не був такий спантеличений, розбитий морально...

Факт той, що Барбос П'ятий біг, біг, аж піна йому виступила на губах.

— Скажений собака!...

— Тікайте! Скажений собака бігає по городах!

— Де? То його треба вбити!

І вже за ним біжать двоє з рушницями.

Зацькований, змучений Барбос П'ятий вибрався нарешті знов до станції. Покусаний, тремтячий, з перебитою лапою, він забрався в якусь будочку. Але прийшов чоловік у чорному й вигнав його. І він... Яка ганьба, який сором! Мусів, мов бродяга, покійно ввігнути голову й це стерпіти...

А втім, геть, геть ці тяжкі спогади! Не все так уже чорно. Та не так і блискуче... Життя, знаєте... Всього мусить пес спробувати.

Знайшлися такі, що оцінили його лиску шерсть, його благородні маніри, аристократичний пошук його очей. Взяли його з собою. Дали окрему кімнату. Варили спеціальні страви для нього й подавали на чудовій посуді.

Але подумати тільки, яке ім'я вони йому дали! Якийсь Лорд! Ха-ха, Лорд! Як це мізерно звучить, порівнюючи

з гучними — Барбос П'ятий! Хто обертається, хто дружньо до нього всміхається, коли чує його теперішнє ім'я? І він навіть не хоче на нього озиватися.

Барбос П'ятий! В цьому слові-чуді є щось магічне, як у приваби місячного сяйва. Це те, без чого не може він жити, хай йому навіть дві кімнати дадуть замість одної, хай з золотого посуду їсти дають. Він зник, щоб його завжди помічали, щоб він був у центрі уваги, у колі друзів. Він сам собі здається тоді визначною особою, якимось надзвичайним, обдарованим. Ах, так йому цього треба було, так треба було!

Що то життя Лорда, порівнюючи з життям Барбоса П'ятого! Сіра й убога пляма, якої ніхто не помічає. Коли в очах у всіх ти якийсь там Лорд, то й сам собі здаєшся недолугою істотою...

І Барбос П'ятий занудьгував, скапцанів. Ну, так, він попросту утік і став отим безпритульним прилюдом. І це вже краще, ніж Лорд... Поки не втрапив на знайомий йому базар, де він робив колись таку блискучу кар'єру.

Ну, а що він тут удома, — це само собою ясне, про це навіть не слід говорити.

Та що там довго розповідати! Він тут, він ніколи більш не буде так легковажно пускатися на небезпечні авантури і він — хай що — зостався аристократом у душі.

Докія Гуменна

Провідник УЦК і Керманія Відділу Молоді на відвідинах в таборі

P-A

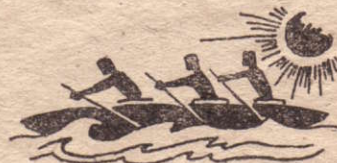
СЕРПЕНЬ.

Серпневим ранком мла шовкова
Спирає з сонця кармазин,
Блакитна тиша йде з долин
І тінь вмирає чорноброва...

Лопочуть сонячні вітрила
На площі неба — як стяги,
А вітер з ранньої дуги
Сплітає хмарам дзвонні крила.

Я йду бурунними житами
У далі синій небосклин,
Мені ж волошки навздогін
Співають зорями-вогнями.

Іду сама. І добре так
Серед розспіваної тиші,
Коли квітками жито дише
І сонцю крові задрить мак.

„Где узрим стяг твой, ту і ми с Тобою...”

— „В літо 6455 іде Ольга Новгороду і устави по Мсті погости і дані і по Лузі оброки і дані і ловища єя суть всєї землі і знаменьє і міста і погости...” — прочитав професор із Повісті временних літ.

За високим вікном музею синіла тиха київська ніч.

— Отож слово „знаменьє” зв’язано тут із ловецькими урочищами й безсумнівно означає знак княжої власності? — промовила Оксана, впорядковуючи на столі знахідки, бляшки, шматки поржавілого залізя, черепки, що для звичайного смертника могли б видатись непотрібним мотлохом.

— Руська Правда потверджує такий самий погляд на слово „знаменьє”. Знаменний дуб, знаменна борть, — продовжував сивоголовий професор, — це все частини княжого господарства. Тавровано також і коней, і худобу. Про це говорить і Іпатіївський літопис. Які ж були ці „знаменьє”?

Професор поглянув на Оксану, свою пильну ученицю, поверх окулярів.

— В минулому столітті відкривали вчені, як напр.: Орешніков, Сорокин, Лихачев різні „загадкові фігури” на монетах, на зброї, на худобі, на ремісничому знарядді. Основою цих фігур була, начебто, перевернена буква „П”, до якої додавано різні елементи так, що ця фігура оберталась іноді в букву „Ш”. Фігури були двоякі: „парадні”, з більшою кількістю додаткових елементів і тоді творили гарний орнаментальний вузол, або прості, схематичні. Князь Володимир користувався простим знаком. Натомість син його Ярослав Мудрий прикрашає свій тризубець круглим поширенням угорі. Система знаків княжої печаті від Володимира I до Володимира Мономаха різна, хоч в основі залишається схема букв „П” і „Ш”. Находимо ці знаки в Києві, Чернігові, Вишгороді, Переяславі, Тмуторокані.

— Яке походження цих знаків професоре?...

— Досі ще не вяснене, хоч існує багато гіпотез. Дехто вважає прототипом знаку образ птаха, тризубця, навіть свічника. Учений Болсуновський у своїй праці про родовий знак Рюриковичів (Київ, 1908) пропонує вважати цей знак монограмою слова ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Кількість прототипів можна було б збільшити. Так, напр., дуже близьким до знаку київських князів є знак на монетах Спартакідів і знаки боспорських царів (II—III ст. н. Хр.). Ці знаки знаходяться на кам’яних плитах поміж грецьким текстом, на зброї, на предметах царського одягу. Вчений Міщанинов каже: „Порівнюючи різні види таких царських знаків при постійності їх загальної схеми, можна згодитись, що в основі цей знак належав до династії, яка панувала на Боспорі впродовж кількох сторіч”. Цю схему можна віднести й до системи княжих знаків Київської Держави. Знаки ці належать до панівної династії, і, змінюючись, зберігають свою загальну схему. Знаки київських князів зустрічаємо на всіх типах монет X—XI ст.

— Чи вже на перших київських монетах існує цей „загадковий” знак, професоре?

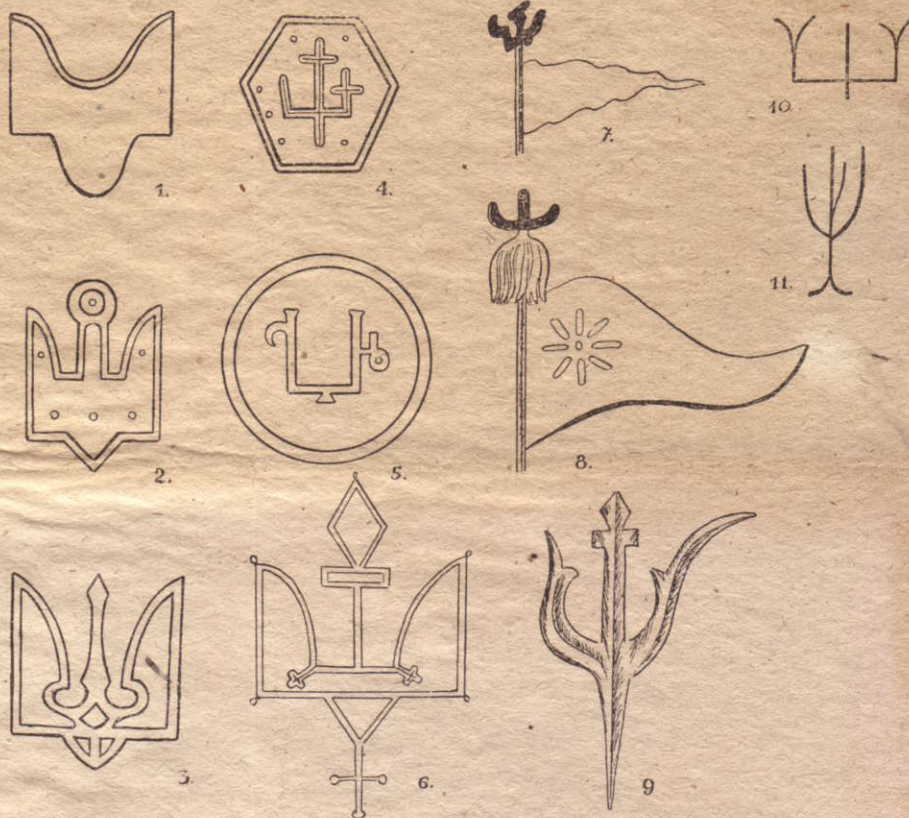
— Перше літописне свідчення припадає на половину XII ст. Ось слухайте: „Князь Владимир рече Мичаном: — „Дайте ми серебро, что вы яз хочю; паки ли я възму вы на щот. Они же не имєяхуть дати чего у них хотяще, они же емлюче серебро из ушью и с шии, сливаюче же серебро даяхуть Володимеру” (Іпатіївський літопис 1150 р.). На цих перших злитках металю або на монетах зображувало князя в різних позах, здебільша „на столі”, а знак ставлено або на відворотній стороні, або поруч із зображенням князя. Знак цей символізував княжу владу, що санкціонувала випуск монети. Далі, Оксано, — продовжував невтомний професор, — зустрічаємо ті самі знаки на олив’яних та воско-

вих печатях (знахідки в Києві, Новгороді, Вишгороді і т. д.), на срібних перстнях, як ось напр.: перстень зі знаком Святополка Ярославича або перстень, знайдений в Києві на руїнах Федорівської Церкви, або перстень, знайдений в Михайлівському монастирі в 1906 р., або перстень з-над Святого озера біля Чернігова, або перстень з Княжої гори. Усе той самий знак, хоч у різних варіантах. Пам’ятаєте, Оксано: „і запечаташа цар перстнем своїм?”

— Де ще зустрічаємо такі знаки, професоре?

— Підождіть, серденько, спроквола. Отак колись у Києві, в Білгороді, у Новгороді знайдено ряд предметів, що їх призначення досі не вяснене. Це масивні мідяні привіски, призначені, мабуть, для ношення на шнурку на грудях. Імовірно київські князі давали ці відзнаки своїм урядовцям поза Києвом — посадникам, тивунам, варникам, як символ їхньої влади. По обох сторонах ці привіски прикрашені княжими знаками, багато декоровані. А проте основний рисунок знаку виступав й тут цілком виразно.

З черги княжі знаки — тризуби зустрічаються на знахідках решток одягу дружинників і на їхній зброї. Оце недавно знайдено знак Рюриковичів на Тамані, про що я вам говорив недавно, Оксано: це кістяна пластинка, що служила, мабуть,

1. Знак Володимира В., 2. Знак Ярослава, 3. Знак Володимира Мономаха, 4. і 5. Знаки Рюриковичів на перстнях, 6. Знак Мстислава Володимировича на налучі (Тмуторокань), 7. Святославів стяг за болгарським рукописом, 8. Стяг українських військ на іконі „Знаменьє”, 9. Вістря прапора київських військ у походах проти кочовиків, 10. і 11. Знаки Рюриковичів на монетних злитках.

накладкою на середню частину лука. Невідомо, до кого належав цей лук — до князя, чи до дружинника. Вирізьблений на кості знак нагадує Ярославів, але долішня частина має хрест, а центральна — форму списа. Через те, що Тмутарканські князі вживали двозубих знаків, можна припустити, що цей таманський лук належав до брата Ярослава Мудрого, „Храброго Мстислава, іже заріза Редедю пред пълкы касожьскими...”

— Чи вживано цього знаку й у княжому війську, професоре?

— А от про це хочу вам розповісти. Я тількищо розповідав вам про лук Мстислава. Так ось дуже подібний до знаку на луку предмет, знайдений біля Нальчика на Кавказі. Це закінчення стягу, прапора у вигляді тризуба. „Где узрим стяг твой, ту і ми с тобою” — пригадуєте з Іпатіївського літопису (р. 1146)? Отож стяги київських князів мали свої від-

мінні знаки. Це були двозубці (як, напр., у зображенні війська кн. Бориса в поході на печенігів) або тризубці (стяг з-під Нальчика та стяг Святослава Хороброго в поході на Доростол в р. 971, — болгарський літопис Манасії)...

— Где узрим стяг твой, ту і мы с тобою... — прошепотіла задумано Оксана.

— Так, моя любя, давнє київське військо мало тризубець на стягах і по ньому пізнавали його.

— Де ж ще шукати київських знаків, професоре?...

— Отож, щоб не розволікати, бо ми й так забарились, — промовив професор: — у торгівлі. Знахідки в Дрогичині доказали нам, що на олив'яних пльомбах, які привішували до товарів, що йшли „на експорт“ за кордон, були теж київські знаки. Дрогичин був пограничним містом, де існувала митниця, що таксувала й штемплювала товари. Оборот був значний, тож зразків маємо чимало. Все це варіанти того ж тризубця. З черги ті самі знаки зустрічаємо на цеглах будівель Х—XII ст., як напр. Десятинної церкви, Спасо-преображенського собору в Чернігові, на Золотих Воротах у Києві тощо. Все це двійники знаків Володимира й Ярослава на монетах і одягових прикрасах. Вироби ганчарські, керамічні, ювелірні, з металю й т. п. теж носять подібні знаки. На цьому, Оксано, закінчимо нашу невеличку екскурсію в минуле, бо вже пізна пора. Гай — гай!...

— Який же ваш висновок, професоре?

— Висновок можете зробити самі. Знаки, що про них перші відомості маємо з половини X ст., ставлено на княжих монетах, на печатах при державних документах, на перстнях. Такі самі знаки, вилиті з бронзи, носили княжі тивуни на грудях, такі самі знаки вирізьблювали на поясах дружинників, ними прикрашували зброю і бойові прапори, відзначували сріблом й монети, товари, що йшли за кордон. Цими знаками таврували коней, борт, відзначували земну посілість, вироби промислу. Більшість предметів зі заком Рюриковичів знайдено над Дніпром. Епізодично зустрічались ці знаки й поза межами Київщини.

— Отож?...

— Отож, ясно, що цей знак, двозубець чи тризубець, що лягає в основу рисунку, іноді декоровано орнаментациєю, був знаком династії, яка панувала на нашій території, а тим самим був символом могутньої Київської Імперії...

— І наша доба, що відродила цей знак?...

— Нав'язує цілком слушно до славних традицій минулого. Знак тризубця — знак влади й могутності, знак величчя й гордості, знак Божого благословення, знак призначення України — панувати над просторами суходолів і мор'я, як за давніх часів Святослава, Володимира, Ярослава...

Професор зняв окуляри, протер їх, зложив свої записки і, немов прощаючись, із любов'ю глядів на свої черепки й бляшки — недавні знахідки в одному київському урочищі.

А Оксана, заслухана в гомін сторіч, дивилась крізь вікно в тиху далечину, де повагом плив Дніпро і синя, рахманна ніч огортала зоряною киреєю святі київські гори. Ю. К.

Член сільського ВСУМ при УОТ на стійці в таборі новиків у Пасічній

Сполох опівночі

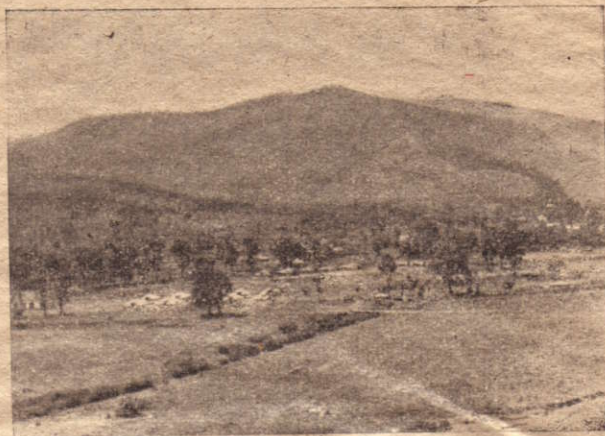
Дощ скінчився кількома більшими краплями, що їх вітер кинув у лице стійковому.

У темносиній темряві ночі ледве сіріли дахи дерев'яних шатер-курень, а далі тоненькою ниточкою губилася в небі щогла.

Черговий надійшов від сторони кухні й магазинів, освічуючи собі дорогу електричною лампочкою, потюпав на другий кінець доріжки між куренями, де вартував другий стійковий, а потім зник у шатрі.

Стійковий чув, як ущух шелест дощу і так само нагло й свист вітру. Остався лише рівномірний шум Бистриці там під скелями, такий могутній тепер уночі, коли затих гамір таборового життя.

Юнак уперше в таборі і вперше на нічній стійці. Довго й нетерпляче, але й з деяким тремтінням ждав цієї хвилини.

Вид на Пасічну і табір

Доходила північ. Юнак перевіряв свої почування і гордо посміхнувся: чув силу нести відповідальність за табір, за товаришів; із темряви гірської ночі не змогла вповзнути в його серце тривога; чорні фантастичні силуети дерев, і гранатова п'ятма, і таємний шелест не навівали страху.

Слухав напружено. І нагло всі інші почування зникли; лише зір перешукувати став напружено темряву і слух загострився до крайніх меж. Перестав чути одноманітний шум ріки. Тільки там у кущах від сторони спортового майдану чув підозрілий галас, тріскіт галуззя і наче кроки. Узняв свисток у зуби, стиснув палицю в руці і поволі зближався до кущів. У думці повторив гасло і відзвів. Нагло почув уже виразні кроки за куреннями і відвернувся: там бігли хильцем якісь тіні. Тепер не мав сумніву. З усієї сили подув у свисток. Але в ту ж мить почув, як кілька постатей кинулись на нього ззаду, зловили за руки й викрутили поза плечі; якесь рамено обняло йому шию. Стійковий шарпнувся щосили, аж один із напасників полетів у мокру траву. Але інші тримали міцно. Міг лише свистати, то свистав і свистав, аж лягло в повітрі. Почув, як по дахах курень посипалося каміння, знявся гамір. Ще раз шарпнувся, вирвав рамено і шукав рукою свого ножа по пояс. Та в ту хвилину задзвенів у нічну тишу дзвінкий гомін таборового „гонгу“, залізного кола, завішеного на смереці. То черговий бив „на сполох!“.

Молодий стійковий почув, що кліщі рук напасників звільнилися, нагло вони відштовхнули його і кинулись до втечі.

У юнака закипіла кров, не думав, що напасників три або й більше, вхопив ножа й кинувся у кущі. Але голос чергового велів задержатись і вернутись.

А табір стояв уже на ногах. Заблимали лампочки, як огники блудні, засіріли постаті в білизні, що бігли на збірку, одягаючись по дорозі. Обозний, запинаючи пояс, уже давав накази; надбіг із своєї кімнатки командант.

„...Бо вони напали на мене ззаду і то втьрьох... — жваво розказував молодий стійковий, — але я зловив би їх напевно...“ Показував, де бачив напасників і куди побігли... Післали по другого стійкового, того, що вартував по другому боці курень, бо й там була метушня. Але місце його було пусте; лише в мокрій землі сліди боротьби кількох осіб. Стійковий пропав...

Тихо, без гомону стояли таборовики в трилаві. Дрижали з холоду, вирвані з глибокого, теплого сну, тремтіли під враженням нападу, а буйні голови гарячувались.

Команда шепотом відбувала нараду, потім притишеним голосом падали накази.

Молодий стійковий далі стояв на ватрі, чекаючи зміни. Бачив довгий ряд таборовиків на збірці, у повному виряді, готових на все, що накаже командант. Бачив, як розділено їх на три частини: дві рушили в дві сторони в погоню, третя осталась залогою в таборі.

Тоді виліз повний місяць із-за пошматованих хмар та освітив сценерію таборового майдану. Настала прекрасна ніч, повна миру й тихої величі. Заясніли мокрі дахи шатер, зарисувались круті скелі над хвилями Бистриці. Але не чули величі миру юні таборовики. Горіли завзяттям змагу, бажанням показати відвагу, силу, бистре око...

Почалась велика гра...

* * *

Ген там під верхом, на старому зрубі під лісом, уздовж глибокого яру чатують юнаки. Бистре око в них, чуйний слух. Чи продереться ворог?

А по узбіччю, по крутих вертепах, крадуться інші. Пантериним тихим кроком продираються крізь хаші. Там над яром чуйні чати; а по той бік, на краю лісу і зрубу — мета. Чи прокрадуться?

А в таборі гостре поготівля. Провідник залози зорганізував оборону, наказав розвідникам простежити терен, розставив стійки. Таборова зброя — палиці й каміння — лежать на своїх місцях. Нехай хто поспробує табір підійти!

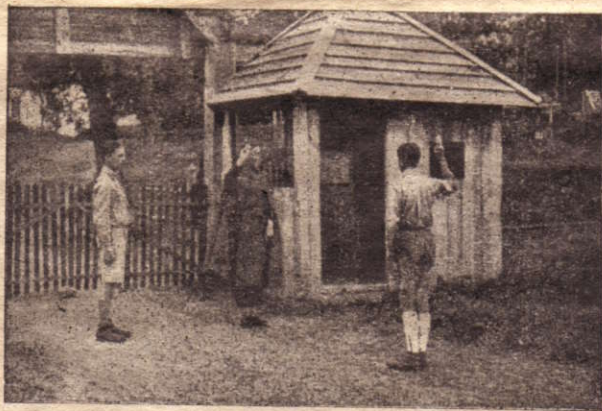
Іде велика юнацька гра...

Завтра будуть жити пригодою. Будуть хвалитись подвигами, хоробрістю, зручністю і покаліченими ногами. Стійковий, що пропав був, віднайдеться в неволі у впорядників новіцького табору. Признається командант, як викрадався із своєї кімнатки та підлазив під табір. І покажеться, що один вартовий, який сидів на дашку магазину, впав із нього, в льох і добре покалічив ногу... І життерадісна участь у вправі таборового духовника...

І запишуть юнаки у книгу споминів гарну юнацьку пригоду...

Юнацький табір у Пасічній, липень, 1943.

Володимирко.

Зміна стійки в Пасічній

Вітаємо наших братів з еміграції!

До Галичини приїхала група учениць і учнів української гімназії в Модржанах під проводом своїх учителів, щоби відвідати наші літні табори. Після короткої передишки у Львові — під проводом проф. М. Антонович, др. Я. Рудницького відїхали до табору у Корчині; хлопці з проф. К. Заклинським до юначого табору у Косові.

В часі кількогодинного побуту у Львові симпатичні а рідкі подорожні були гостями Відділу Молоді при УЦК. Вітав їх також у себе д-р Паньківський, заступник провідника УЦК.

Бажаємо Дорогим Гостям якнайкраще провести час серед нашої Молоді та нав'язати з нею дружні зв'язки!

Таборові настрої

Почесна стійка.

Крок, два, три..... ліворуч...

Крок, два, три..... праворуч...

Лопотить над головою прапор на вітрі.

Скрипить щогла, не може вдержати крилатого прапора, що в'ється, лопотить, хвилює. Синя барва летить у небо, жовта — в золото збіжжя.

Чи є що краще, як почесна стійка коло тебе, мій прапоре, синяво неба, золото збіжжя! Тає допотіння радісно лоскоче мої груди. Ти зриваєшся до льоту з вітром. Ти ждеш на бурю, щоб злетіти вгору й замаяти вільно над вільною землею, — вільно!

Ліворуч..... Скрипить щогла, не може вдержати твого сильного зриву, мій крилатий.

Крок, два, три.....

Тризуб.

Чи пам'ятаєте?

Змучені до краю, голодні, добились ми насилу перед заходом сонця на Сокіл. Зараз таки треба було рушити за харчами, бо їсти нічого, а голод не давав спокою. Перевішивши Лімницю, пішли ми в Ріклю — бойківський присілок.

— „Дай, Боже, здоров'я й вам“ — відказали нараз обоє. Під „пластенкою“ сіна, в тіні, сидів нерухомо бойко. Спершись на вориння, держала на шнурі корову — його жінка. Сухе її лице, зоране зморшками чоло й драаний сіряк свідчили про злидні. Під хатою вигрівався ліниво кіт і жмурився до сонця, що кидало червоні промені у маленькі вікна заломлюючись на запилених, вкритих павутинням шибках.

— Молока купити?.. — повторила і, глянувши недовіливо на наші „військові“ однострої, не відказала нічого. Бойко уважно слухав, звернувши якомось дивно голову в нашу сторону.

— А хто ви... бо тут різні приходять?

— Не пізнаєте?

Щойно тепер, у світлі заходячих променів заясніли його прозоросині сліпі очі, сині, як обрії далеких гір. Здавалось, що бачить ними все, хоч сліпий, що пронизує нас наскрізь. Не вірив нам.

Кавка подав свою шапку. — „А це знаєте“?

Він витягнув руку і з питомим чуттям сліпого провів по ній своїми пальцями.

— Тризуб, — викинув із себе! — Жінко, їди цяпай корову!

На Сокіл...

Земля, як вийнятий з печі хліб, потріскала від спеки. Збіжжя горіло в сонці, що супроводило нашу маршову колону. Царювала тиша. Вітер десь заховався в холоді, а тільки польові коники сюрчали, перекликувались.

Ритм кроку тягнув нас вперед — на Сокіл.

Тяжкі наплечники давили плечі, а реміні в'їдались, і руки терпили, долоні пічнявіли й твердли.

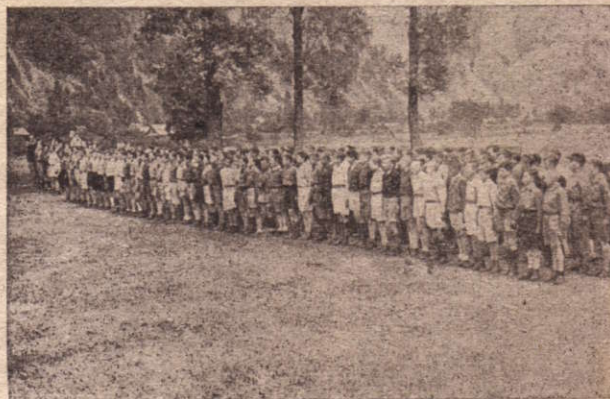
На Сокіл...

З чола спливав солений піт, заливав очі й осідав сіллю на устах. Шлях тягнувся сірим вужем під ногами, а телеграфні стовпи поволи пересувались назад.

На Сокіл...

В голові билась б'ючками об виски думка про відпочинок, вкрадалася зневіра. Білі стовпці кепкували, ліниво відмірювали кілометри, а сильна воля і ритм маршової колони тягнули вперед — на Сокіл!

М-ко.

Збірка таборовиків у Пасічній

„Кедь ми прийшла карта...“

Здається, чи справді то було вчора?

Приїхали, щоб бути прикладом для молодших товаришів, щоб показати свою дисциплінованість і поставу. І маршували вулицями Самбора, а їхній рівний крок відбивався гомоном по тихих, звичайно, вулицях підгірського містечка. В молодечих очах усміхалося весняне сонце, а вслід за ними вітер розносив юнацьку пісню.

Скоро покотилися гарячі дні до літа. Гарячі тим разом не сонцем і жарою, але подіями. Кожний з передових носив в кишені карту прийняття до СС Дивізії Галичина, почувався вже напів вояком і чекав на покликання.

А тимчасом прийшов в калосах, з розіпнятою парасолькою липень і, як кожного літа, розцвіли таборіві вогні. Найбільший у Пасічній, де гуділи два хлоп'ячі табори. Там було найбільше руху та життя і туди потягли наші майбутні вояки. Бо вони вважали обов'язком віддати останні тижні своєї свободи молодим товаришам. Вони хотіли впоїти в серця своїх таборовиків ідеї і почування, які для них самих були святими.

В розгарі праці й таборового гамору прийшло покликання ставитись 17 липня у Львові. Треба було розпочате діло передавати іншим.

Востаннє таборова збірка, востаннє понісся вгору дружній спів:

„Не зломило своїх присяг,
Веде нас гордо вільний шлях
До щастя, слави і свободи,
До щастя, слави і свободи...“

„До сво-бо-ди...“ — неслося понад куреннями в лісі. Ще раз сильне, юнацьке „Сильно, Красно, Обережно, Бистро“ — і відійшли. Їх в дорогу проводжали сотки пар блискучих очей таборовиків. А в очах тих були жаль і заздрість. Жаль, що втратили найкращих провідників і заздрість, що вони не можуть відходити разом.

Мала, привітна зала з чепурно прибраними столиками, усюди квіти, навіть на суконьках дівчат, що раз-у-раз вибігають з повними руками посуду. Горячкові рухи й багато крику. Сьогодні прашають вони „своїх“ хлопців-товаришів. Хочуть, щоб все було якнайкраще, щоб не скоро затерлися в пам'яті ті спільні хвилини.

Ось вони вже прийшли. Стали рівною лавою напроти себе і випрямлені слухали востаннє промови керманіча, що

відїздив з ними на вишкіл. Передавали розпочату працю в енергійні руки дівчат, бажали успіхів у проведенні літніх таборів, у вишколі молодших товаришів. А дівчата бажали їм одного — щастя у воєнному ділі! І кожному зі стрункої лави припинили на грудях медалік, щоб цей хоронив їх у небезпеці.

А там розсипалися при столиках де хто і з ким хотів. Полялася пісня. Затягали вже справді по-рекруцьки, а співали все; таборіві, гуцульські, вояцькі пісні, кожний стіл для себе.

Ось там „гуцули“, що ще не забули косівського табору „завікали“:

„А я тую мандибурку
Гірко пропущу, каю,
На полици й вареници й
Но си й позираю...“

закінчення десь зникало, більше говорене, як співане, аж останнє слово викрикали, як справжні легіни на полонині.

А другий стіл вже перебивав їм навмисне голосним, крикливим:

„Голуб на черешні,
Голубка на вишні,
Ой, скажи, дівчино,
Що маєш на ми-слі...“

А десь з кутка знову інше:

„Чи ви, хлопці, спали,
Чи ви в карти грали...“

Переливалася пісня наввипередки зі сміхом. Навіть не чулися, як пора було відходити. Дівчата знімали квіти зі столів і затикали їм за блюзи. Ще стискали собі руки з надією „завтра побачимось!“ Ішли гурмою закосичені червоними гвоздиками, хтось грав на гармонії, а інші помагали співом та свистом.

Ми стояли на самому крайчику хідника і раз-у-раз перехилилися туди, де мали з'явитися вони. В наших руках тріпалися різнокольорові пахучі горошки.

Десь здалеку чути було музику. Товпа захиталася. Ідуть... Ідуть... І враз буря оплесків і крики, що вже не вмовкали. Повз нас проходили вояцьким маршем рівні ряди від'їжджаючих СС-ів. Тут і там усміхалися до нас знайомі обличчя, але горошки в наших руках ще чекали. Ми зазирали, де між сірою масою звичайного вбрання засвітають так добре знамі зелені, полинялі від сонця таборіві однострої. Вже є. Ось вони. „Наші ідуть“ — „Наші!“ — кричимо між собою, хоча кожна з нас вже їх помітила. Але щось розсаджує серце і хвиля захоплення загортає і нас. Десь в глибині очей щось непотрібно пече, а в горлі стає сухо. Горошки сипляться, як різнокольорові метелики на проходячі ряди, одні зачіпляються настирливо на блюзах, а інші стеляться їм під ноги. А ми гордо дивимося їм услід. Ця найкраща сотня — це наші хлопці, це наші львівські діти!

На станції море людей, пополуднева спека і гомін тисячі голосів несеться вгору.

Ще раз зібралися при вікнах вагону. Пови-
стромлювали голови одні понад других, щоб пе-
рекрикуватися ще з нами. Вони вже всі трохи
втомлені й, здається, хотіли б від'їхати, щоб скін-
чилася та метушня. Але все ж усміхаються до нас
в руках міцно тримають прив'ялі вже трохи квіти,
а час від часу затягають пісню.

Момент від'їзду наближається. Ми знаємо
про те, так як і вони. Хотілося б ще багато ска-
зати, але уста мовчать. Свисток, метушня і поїзд
поволі рушає. Вони рівно кричать тричі „СКОБ”,
а ми біжимо ще за їхнім вагоном. „А щаслива
вам до-ро-га-а!” Довгий чорний вуж зникає за
закрутом. Від'їхали. Плинемо з товпою в сторону
міста. Стільки людей довкруги, а таку дивну від-
чуваємо пустку. Тепер щойно напливає те все,
що не сказали там при вагоні. Чому не крикнули
ще раз їм, щоб назавжди були передовими!

Не треба було. Ось перед нами перший дов-
гий лист із вишколу. Пишуть нам про те, що їм
добре, вдоволені, і мають багато цікавої праці.

І пишуть як багато допомагає таборовий ви-
шкіл, як кожній з хлопців, що хоча раз був на
таборі розуміє вимоги військового життя.

Значить ми не завелися!

З нашої Батьківщини

Фот. В. Поонь:

На Гуцульщині

Невпинний мандрівник і дослідник...

У самому серці Азії, там, де починається „покрівля світу” — Памір, простягається ланцюг гір Сель-Тау. Отам лежить найбільший льодовик світу (очевидно, не враховуючи підбігунових просторів Арктики та Антарктиди, які майже в цілості вкриті льодом) — **льодовик Федченка**. В порівнянні з цією величезною льодою закутою рікою (довжина 77 км, ширина 2—4 км, спад униз на майже 1000 м) — альпейські Глечери — лиш карлики.

Звідкіль взялася на Памірі українська назва? Хто ж був оцей Федченко? — такі питання насуваються мимохідь на саму згадку про льодовик. Федченко — це великий мандрівник та славетний природник. Його українське прізвище вказує на українське походження. Та лиш на походження... Бо він, вирісши і виховавшись у російському середовищі, писав по-російськи і збагатив чужу науку. Така вже, мабуть невідрадна доля деяких народів, що їх найкращі сини стають „культурним погноєм” у чужих... (Згадати б, крім нашого „земляка” Короленка, словака Петєфі, що став великим мадярським поетом!).

О. Дмоховський:

„Смерть Велита”

Олексій Федченко родився 7 лютого 1844 р. в Іркутську на Сибірі в сім'ї шукача золота. Предки його походили з України. Батько його Павло доробився був чималого майна і поволі забував про своє варнацьке¹ походження, якби не банкрутство, якого він не видержав і помер. Малий Олексій виховувався спочатку дома, а потім в іркутській гімназії. Мати спродувала останнє, щоб син міг закінчити гімназію, а 1860 р. переселилась у Москву. Тут Олексій вступив на фізико-математичний факультет московського університету і закінчив його 1864 р., у віці 19 літ. Федченко не обмежився лиш до ботаніки, яку вибрав за свою спеціальність; збираючи рослини до гербарія в околицях Москви, стає співзасновником „Т-ва любителів природи” (1863) і займається ще зоологією, антропологією, географією та геологією. „Т-во любителів природи” розрослося; створилися спеціальні наукові комісії та підкомісії. Федченко стає на чолі однієї з них (ентомологіч-

ної) і їде в московську область збирати та означувати комах. Вже після цієї першої експедиції може похвалитися неабиякими успіхами. 1867 р. виходить його наукова робота „Список двокрилих московської учбової округи”, якою здобуває славу вченого. Московський університет закликає його на посаду помічника інспектора студентів, але молодий учений, оженившись з дочкою проф. Армфельда, Ольгою Александрівною, виїжджає до Гельсінгфорсу (Фінляндія) Штокгольму (Швеція), де проводить роботу над антропологічними помірами черепів Фінів і збиранням... комах. Одначе він довго не задержався в Скандинавії. Щоб іще більше підготуватися до самостійної наукової праці, їде 1868 через Відень до Неаполя до проф. Ляйкарта. Попрацювавши ще рік над природничими науками, Федченко вертається до Росії і відбуває першу велику подорож до Туркестану. Тодішній Туркестан зображений був на картах білою плямою (так як сьогодні Антарктида або Арктика). Треба було багато попрацювати, щоб пізнати його релієф, фавну і флору, клімат та геологію, не говорячи вже про історію та етнографію. Свою наукову роботу почав Федченко від долини річки Зеравшана. За вісім місяців праці, враз з дружиною Ольгою та старшиною оренбурзьких козаків Скорняковим, зібрав він велику силу матеріалів. 1870 р. прилучився наш земляк до Іскандеркульської експедиції ген. Абрамова і з нею досліджував джерела Зеравшана та озеро Іскандеркуль („озеро Олександра” на урало-алтайських мовах). В тому ж часі досліджував причини досить неприємної недуги — рішти, що грасувала серед узбеків. Отож Федченко довів, що цю недугу викликає паразит — струнець мединський (*Filaria medinensis*), який вверчується в підшкірну тканину та викликає прикрі болі. Він написав наукову та популярну розвідку про рішту; особливо ця остання в узбецькому перекладі Ібрагімова причинилася до поборювання її серед узбеків (сарти). Побувавши коротко в новоприлучених бекствах Фаран і Магіян, він повернув на зиму 1870 р. до Ташкенту, де заснував „Т-во любителів природи” і став його невідмінним секретарем. Весною 1871 р. вирушив у пустиню Кизил Кум („Червоний пісок”), а влітку (коли через спеку годі було щонебудь робити) з дружиною Ольгою, перекладачем Нур-Скіпом та 8 джисітами поїхав у самостійне ще тоді Коканське ханство. Відвідавши хана Кокану Худай-Яра, Федченко подався на південь до льодовика Шуровського, а пізніше на схід і, як перший європеець, перейшов провалля Терекдаван, прямуючи до річки Кизил-Су („Червона вода”). З долини цієї річки простягався чудовий вид на Алай та Заалайські гори. Федченко заважав на овиді гарний пірамідальний верх, і тому що він не мав жадної назви, назвав його в честь ген.-губ. Туркестану фон Кавфмана — Піком Кавфмана (7000 м). За Алаєм простягалась уже „покрівля” світу, Памір, де ще не стала нога жадного європейця. Хоч як мріяв Федченко здобути верхи Паміра, проте годі було: Наступила осінь; про подорож під зиму не було мови. Федченко завернув до Ташкенту, за думкою, що поверне сюди нарік... З величезним географічно-природничим матеріалом поїхав учений до Москви, де його впорядкував „Туркестанський відділ політехнічної виставки”. 1872 поїхав він за кордон. Бував у Ляйпцигу у проф. Ляйкарта, Гайдельбергу та в Люцерні (Швайцарія). У Швайцарії мандрував по льодовиках Альп, щоб придивитися та заправитися до майбутньої памірської експедиції. Але 15 вересня 1873 р., коли він вийшов з французького містечка Chamonix (Шамоні) на льодовик Col du Géant, зірвалася буря і скинула невтомного молодого (29 літ!) дослідника у прірву...

Наш короткий життєпис далеко не вичерпує всього, що зробив Федченко за 10 літ наукової праці. Досить глянути хочби на один з його творів, напр. „Подорож до Туркестану”, а тоді постать ученого і довершена праця стане ще ясніше перед очима. Там кожна рослинка, кожен жучок чи бджола описані дуже докладно. Чимало рослин та тварин, відкритих Федченком уперше, має крім своєї родової латинської назви ще додаток Fedtschenkoі (напр. *Primula Fedtschenkoі* — первоцвіт Федченка, *Bombus Fedtschenkoі* — Чмелик Ф. — і т. д.). Великі заслуги поклала також його дружина Ольга. Цеж вона, заступаючи сьогоднішній фотоапарат, зрисовувала краєвиди та рослини.

На англіканському кладовищі французького містечка Шамоні стоїть похилений хрест... Коли придивитися ближче, з-під моху пізнати ще сьогодні колись позолочений напис: „Федченко”. Прізвище брентить гарно і мелодійно. (Так і згадується Шевченко, Лисенко). Та зараз згадуються „земляки” — Короленки — і мелодія тратить свій перший чар...

В. Іваненко

¹ варнак — на мові сибіряків — засланець.

Холм - місто князя Данила

Поїзд сповільнює біг. Перед вікнами вагона невелика гора з білою плямою посередині — копальнею крейди. За кілька хвилин із-за гори вириваються вежі холмського собору. Ще хвилинка — і перед очима розгортається чудова панорама святої Данилової гори. Білі мури катедрі, оточені вінком зелені на тлі блакитного неба, виглядають наче фата моргана на безлюдній пустині.

Старий, майже єдиний свідок нашого минулого міг би багато дечого розповісти про світлі часи своєї слави і могутності, про тяжкі літа неволі й поневіряння, якого не щадила йому гірка доля.

Не сподівався його творець і можний протектор, князь Данило, що такий тернистий шлях доведеться перейти соборові і його місту, що не одну чашу горя доведеться в своїх діях випити його улюбленому Холмові. Не такої долі хотів він йому, коли підчас погоні за туром у темній гущі Побужжя, — як каже стара легенда, — зродилась у нього думка збудування міста.

Та й гарне ж місце вибрав собі князь на свою столицю. З гірки, від якої пішла назва міста (холм — себто гора), видно увесь Холм, як на долоні. Тут були побудовані Данилом укріплення, які виявились такими міцними, що витримали татарську навалу 1240 року.

Рівночасно стала тут одна з найкращих будівель князівської доби — церква Івана Золотоустого, про яку літопис розповідає, що мала вона 4 склепіння, які спирались на чотирьох колонах, закінчених людськими головами, вирізьбленими якимсь мистцем. Чудові образи церкви, прикрашені дорожніми каменями та золотими пацьорками, привіз Данило з Києва й Овруча.

Згодом побудовано в місті ще церкви — св. Трійці, св. Кузьми і Дем'яна та собор Богородиці.

Страшна пожежа, яка навістила Холм в 1259 році, зробила в місті величезне спустошення. Тоді згоріла найкраща церква св. Івана Золотоустого.

Князь Данило скоро відбудував місто. Особливо гарно відновив катедральну церкву Богородиці. В Іпатському літописі згадується, що величчю і красою не поступалась вона іншим, давнішим, церквам. Перед царськими дверима містились вирізьблені з червоного мармуру голови змії, а християнська була точена в дереві та позолочена.

Не менш пишно були улаштовані також княжі палати.

До наших часів, на жаль, не доховались навіть останки колишніх багатих будівель. Один холмський собор Богородиці, та й то в дуже зміненому вигляді, репрезентує князівську добу. Друга пожежа, яка навістила Холм у 1473 році, знищила місто майже до тла. Після того Холм уже не міг діяти до такого значення, яке мав за князя Данила.

Призначивши Холм на столицю свого князівства, Данило переселився сюди з усім своїм двором — печатником, стольником, дворським, суддями та воеводами. Нову столицю відвідували визначні особи, посли від різних народів, купці з далеких країн.

В місті почали селитися ремісники — сідельники, лучники, тульники, майстри від обробки заліза, міді і срібла.

Маючи вигідне географічне положення на перехресті шляхів, що йшли з Волині в Польщу та з півночі через Берестя до Львова, Холм став скоро важливим торговельним центром, який віз оживлену торгівлю зі східними українськими землями, Польщею та балтійськими країнами.

Велике число церков та перенесення єпископської столиці з Угровська до Холма зробило з нього осередок церковного і культурного життя, що розвивалося навіть пізніше, не зважаючи на несприятливі умови, після смерті Романовичів.

Тепер не стало вже тої величчю, того блиску, що мав Холм за князювання свого володаря Данила, який так дуже полюбив свою нову столицю, що наказав себе і свою родину покласти на вічний спочинок у церкві Богородиці.

Після смерті кн. Данила настали неспокійні і тяжкі часи, аж в році 1481 Холм дістався під владу Польщі.

Часи Хмельницького піднесли дух холмських українців, а Великий Богдан після здобуття Замостя казав:

„За границю воювати не піду, бо досить мені простору, достатку й пожитку в землі і князівстві моєму по Львів, Холм і Галич“.

Від 16. до 18. ст. Холм вів невпинну боротьбу з насильною польонізацією.

Коли в 1812 році Холмщина підпала під владу Росії,

місто переживало впродовж цілого століття насильне обмосковлювання та наворотання уніятів на православну віру. Однак холмщани трималися завзято віри своїх батьків, а не маючи змоги визнавати унію, дуже багато воліло прийняти римо-католицьку віру. Таким чином велика частина холмщан опинилась під впливом польських ксьондзів та почала винародовлюватися.

Дійшло до того, що українці забували давні звичаї, цурались рідної мови. Щоб почути українське слово в Холмі, треба було піти десь на кінець міста або до сусіднього села — та й то не завжди вдалось. Так була спольщена давня столиця князя Данила.

Та голос землі виявився сильнішим понад усе. Нині Холм змінює своє обличчя. Заграла в нім кров прадідів і вчорашні „поляки“ з українськими прізвищами вертаються, як блудні сини, до свого народу.

Вулиці міста гомонять українською мовою. Саме оце проходять учні української гімназії, розмовляючи весело рідною мовою. З якою насолодою вони тепер вивчають історію, літературу, культуру свого народу! Це ж усе таке рідне, тепле, своє. Все нове — до цього часу незнане, бо більшість учнів розпочала своє навчання в польських школах.

А оце йдуть додому учні українських професійних шкіл — технічної та ремісничої — також свідомі своєї національної приналежності.

Холм — колишня княжа столиця — переніс мужньо всілякі зрушення з його славного минулого і знов перейняв ролю провідника культурного й економічного життя свого Забужжя.

Свята Данилова гора одержала знов свої права гостити у себе свого рідного владика. В старих мурах княжого собору знов чується українське слово. Свята Гора пробудилась від вікового сну і шле радісно проміння Божого слова в рідній мові на всі сторони нашої многострадалної Холмщини.

Віджили традиції давніх віків. Заснована уніятським владикою Методієм Терлецьким висока школа в Холмі — академія з грецькою і латинською мовами — знайшла своє продовження в Холмській Духовній Семінарії, відкритій нинішнім українським православним владикою, архієпископом Іларіоном в 1942 році.

Проходячи вулицями княжого міста, стрічаємо вивіски в українській мові різних культурних і економічних установ. Працюють тут УДК, просвітні товариства, преса, театр, професійні об'єднання. Економічне життя репрезентує Окружний Союз Українських Кооперативів. Немало теж засновано приватних українських підприємств.

Холм повертається до традицій. Пригадав давні часи своєї величчю і слави. Плиється вгору, щоб надробити утрачений час та стати знову пишною столицею чудової Холмської землі.

Юхим Теребуха

Служба Божа у тоборі в Пасічній

Ліки під ногами!

(Думки над книжкою *)

Наш визначний поет, прозаїк, публіцист, а водночас знай фахівець — автор багатьох праць в ділянці лікування рослинами, дає нам цим разом ще одну цікаву книжечку про рослинне лікування. Книжечка дійсно цікава, хоч молодим, здавалося б, не потрібно ніякого лікування, — однак не в тому суть справи. Автор виходить з тих тяжких часів, коли в 1919 року оточена ворогами українська армія вмирала з браку ліків і не було їх нам звідкіля узяти. Тисячі вартісних людей вмирало, хоча в дійсності ми мали „ліки під ногами“, ми мали рослини, які дуже добре могли заступити в багатьох випадках фабричні ліки. Найкультурніші народи, а передовсім їх фахівці в цій ділянці, постійно досліджують зела, і намагаються рідними рослинами заступити заморські сирівці. Спеціально великі осяги в цій ділянці мають французи, хоч саме лікування рослинами своїми традиціями сягає передісторичних часів. Штучні, фабричні ліки та їх масова продукція — це водночас перемога буржуазно-капіталістичної кляси, тому що ця продукція давала власникам фабрик величезні прибутки, а одночасно зробила ліки доступними лише найзаможнішим, тим самим перекреслила властиве завдання лікування — допомогти людині в терпінні, біді, хворобі. Щойно велика війна 1914—1918 знову викликала зворот до лікування рослинами. Українські традиції в зелолікуванні досить давні, хоч би згадати спостереження Геродота з 2500 років тому про плекання рослин в Україні. Крім того, мали ми і досить багато українських дослідників-науковців у цій важливій ділянці. Автор вказує і на те, що за пізнанням рослинних ліків говорить не лише бажання допомогти своїм людям, але й прагнення пізнати ліпше обличчя свого краю в цілості. Лікареві не досить тзв. „університетської мудрости“ з обмеженою, готовою фабричною рецептурою, лікар мусить обороняти та зберігати фізичне здоров'я — під тягаром відповідальності; мусить звертатися до всіх засобів рятування здоров'я. Українській лікар мусить здати собі справу, що ми не в силі дозволити собі на імпорт дорогих чужинецьких „специфіків“ і мусить старатися головню тепер, підчас війни, — бути самодостатнім, тим більше що багаті люди у нас — не масове явище. Такі були б „думки над розгорнутою книжкою“, як бачимо, різні — медичні, економічні, історичні. Автор ділить книжку на три частини. В перших — вступних увагах обговорює погляди на лікування рослинами — давні та модерні. В другій частині говорить про домашнє лікування, сушення й збирання рослин, домашню аптечку та дає вказівки до лікування рослинами різних недуг, напр. болів шлунку, серця, печінки і т. д. Врешті в останній частині дає автор практичні вказівки про амбула-

Стійка біля табору

торне лікування рослинами, накреслює схему організації співпраці з околицею та аптекою. На самому кінці обговорено 114 рослин та їх лікувальне застосування і врешті подано латинсько-український словник рослин. Молоді, що реально думає про пекучі проблеми народного здоров'я та господарської самодостатності своєї країни, цю книжку гаряче поручаю.

Б. Ма-к

*) Др. Юрій Липа: Ліки під ногами. Українське Видавництво, 1943, ст. 111.

Командантові штани

Д-р Г. стояв у темній комірці над відкритим плетеним кошем і усміхався замріяно. Ось він після кількох літ скитальщини, тюрем, утєч, злиднів і туги — знову їде в табір за команданта. Гладив рукою стару, полинялу пластову сорочку, ще зі слідами відзнак. Мимохіть підняв її і понюхав: пригадав, що вона все так пахла димом мандрівницької ватри... Став вибирати з коша предмети вираду. І нагло — його очі здивовано глянули на малі сірі хлоп'ячі штанята. На мить прибігли образи — спомини з давніх літ. Д-р Г., командант юнацького табору, побачив себе в цих штанятах...

Мале містечко над Бугом; весна 1919 року, така чудова, чи не найкраща...

У Львові поляки. Г. не може вернутись додому. Вже півроку відтятий від своїх, живе у тітки. З ним Ромко, його однокласник, а в обох по десять літ. Так добре пам'ятає листопад і ті прекрасні дні, як вулицями йшло рідне військо, як прапори маяли жовто-блакитні. І така подія...

Недалеко їх дому, під великим будинком військової команди, край вулиці, стояла велика купа рівно складеного каміння. Воно призначене на поправу дороги. І от він, Ромко, стояв на тій купі й кидав камінням у телеграфний стовп по той бік вулиці. Так з хлоп'ячої пустоти і на пробу, хто кріще поцілить. Як добре це пам'ятає д-р Г.: він зігнувся саме по новий камінь і вибирав добрий до мету. В ту ж мить почув щось за собою, але не встиг оглянутися. Лиш більше почув „там, де ноги виростають“, а як підскочив, то побачив, що за ними стоїть вояк, свій український вояк, лівою держить Ромка за обшивку, а правою з товстим буюком замахується вдруге на нього. Г. скочив уперед, але ще зачепив його буюком і запекло чимало.

„Ой, ой“, — кричав Ромко, збираючи тепер свою пайку.

— „Дам же я тобі ойкати!“ — сердито кричав воїн, — „гультіпаки одні, захотілось кидати в телеграфні сполучення“.

Якось вирвався Ромко, і обидва вони кинулись утікати. Аж як добігли до свого закутка в городі, почувли, що бук лишив болючу пам'ятку. А до того штани д-ра Г. в цілу ширину тріснули від удару. Оці штани держав тепер у руках; на них виразний слід події — велика латка.

І пам'ятає д-р Г.: два-три дні після цього військова команда евакувалась. Падали гранати на містечко, тітка ходила заплакана по хаті. Скінчилися гарні, чудові дні волі.

Пішли на схід воїни наші; пішов і той з буюком. Але не один день ще чули обидва хлопці на своїй шкірі його гостинця.

І осталися оці малі полатані штаниці, що не дозволяють забути...

Стільки літ, стільки подій, а вони збереглись. Стануть талізманом.

І поважний д-р Г., командант юнацького табору, почув, що в нього в очі сльоза...

О. Крю

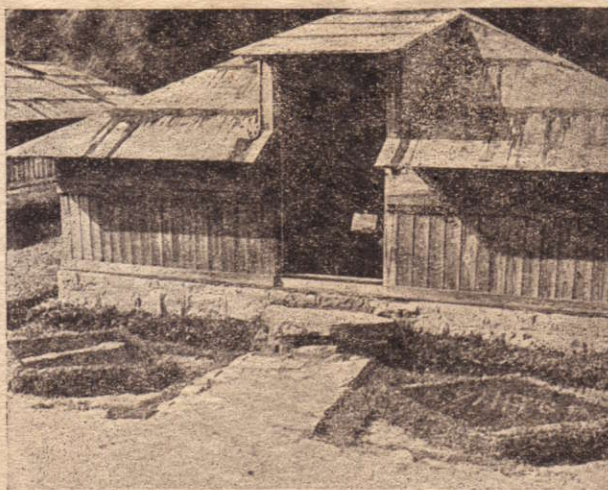
Зустріч на „Кармен-Сільві“

Коли з-під капітанового мостика „Кармен-Сільви“ зазвенів дзвін на зміну служби, Петро — майже не чекаючи свого наступника при машині, побіг у кабіну, швидко вмив руки, хлюпнув водою на спітніле лице й побіг крутими сходами вгору. Хоч оце починав другий рік важкої праці під палубою, не зумів звикнути до густого повітря, насиченого запахом олію, до стукоту машин, до тісноти. Тікав на світ, здержуючи віддих, щоб не втягнути ще гидкіших запахів, що в цей гарячий час добувались із корабельної кухні.

Позаду корабля гинули на обрії стрункі мінарети святої Софії, Ахмета й Сoleyмана. „Кармен-Сільва“ легко коливалася, випливаючи з вузької Босфорської протоки в тихе, гладеньке Мармарське море. „Кармен-Сільва“ — це був старий румунський корабель, містоти з п'ятнадцять тисяч тон, що постійно відбував рейс із вантажем по портах Леванту. Інколи він возив жидівських емігрантів у Палестину; тоді на споді корабля, нижче дзеркала моря, де звичайно йшов вантаж, — будували з дощок окремі кабіни, невідгидні, брудні. Але на горішньому поверсі й на двох поверхах над палубою були й розкішні, одно- або двоособові кабіни для вибраних гостей, що, користуючись окремим рейсом „Кармен-Сільви“, робили прогулянки по портах Туреччини, Греції, Італії, Крети, Єгипту чи Палестини. Так було й цим разом.

На руфі корабля, над входом до кабіни для матросів, вище від головного покладу, лежала мала палуба для прислуги, вільної від праці. Туди прямував Петро. На тій палубі були лише дві особи. В одному куті, спершись на релінг, сидів старий, худорлявий швед, корабельний стюард Ерік. Перед ним, — плечима до Петра, стояв високий мужчина, в елегантному білому вбранні, очевидно, пасажир. Петро не любив Еріка, як не любив і інших поневільних товаришів долі. Але Ерік був єдиний на „Кармен-Сільві“, що не боявся Петра, бо інші найрадше сходили з дороги, коли він ішов своїм повільним кроком; не мали вони довіря до його кремезної постаті й товстих, точених м'язів, що нервово гуляли під осмаленою шкірою його нагих ramen. Не один лежав, бувало, на дошках, повалений без будь-якої причини кулаком Петрової правої. Лише Ерік не боявся, не обходив його здалеку, говорив до нього вільно, жартував навіть. Мабуть, була в його старому серці іскорка симпатії для похмуреного відлюдка-велетня. І Петро — сам не знаючи, чому — ніколи не відважився кинути йому в лице грубу лайку або підняти на нього кулака.

Коли Петро став на палубі, незнайомий звільна обернувся. В ту мить Петро здригнувся: це був Тома Крат, його найбільший ворог. Так, це він, той, що завдяки йому Петро тепер зайознений матрос на „Кармен-Сільві“. Чи справді завдяки йому? В глибині душі Петро знав, що сам він виною в тому, що скотився на дно життя і на дно цього проклятого корабля. Нагло — фільм славних днів став перед очима... Ось він — сходяча зірка європейських боксерських рингів, іде від змагань до змагань, все з новою перемогою,

Курені — шатра в Пасичній

з новою славою. Його славні „серпи“ лівою, його страшні „прямі“... Світла рефлекторів, тисячі захоплених прихильників... нокаут за нокавтом. Вже мистецтво краю за ним і мистецтво середньої Європи, тепер півфінал європейського... Вкінці — гідний противник, менш кремезний, може, менш сильний, але швидкий, як блискавка, і твердий на шалені удари. Це Тома Крат. Так добре Петро пам'ятає... Три перші невирішені рунди, четверта, п'ята — перемога Томи на точки і щораз то значніша його перевага... Ще більш у шостій. Саме добігає вона кінця, ось-ось гонг, Тома Крат все атакує. І тоді люті пориває Петра і шалена, звірча воля перемоги затемнює розум. Б'є в шлунок, раз і другий, б'є в нирки. Суддя остерігає... арена кричить, десь свистки. Тома Крат хилиться додолу, але встає й атакує. Тоді Петро знову б'є в недозволений спосіб. Ринговий суддя кидається між змагунів... гонг... Петро здискваліфкований за нечесну гру, а Томі відкритий шлях до мистецтва. Петрові заборонили впродовж року стартувати. Він заховався від людей, прибитий ганьбою, зломаний втратою шансу. Ненависть до себе — заступає ненавистю до Томи, його переможця. Мандрує до шинку і при чарці мріє про пімсту над Томою. Потім скитальщина, голод, а там — служба на кораблях під різними прапорами світу. Вже майже два роки він в гарячому сумерку під палубою. І майже два роки бореться зі спогадами давніх днів; дарма намагається втопити їх у румі, приголомшити враженнями все нових авантур і бійок по тавернах і гаванях усієї землі, хоче замазати їх прокльонами і грубою лайкою. Желуться за ним спомини і женеться він за мріями... А між ними все ще темна мрія про пімсту...

І ось Тома Крат, мистець Європи, стояв перед ним. Стояв високий, стрункий, елегантний, такий чистий — і усміхався до Петра. Але той бачив у цьому усміху зневагу до себе, до свого поганого вбрання, до бруду, що не дається змити, до своєї долі. Закипів. Двома кроками скочив на палубу і став перед самим Томою.

— Тома Крат, вам чого тут? Закортіло кулака? Але такого твердого, не в м'якій рукавиці! — І він махнув кулаком Томі перед носом.

Старий Ерік зірвався. „Гей, Піер, ти збожеволів?“ Правда, пасажирам не вільно було заходити на цю палубу матросів. Одначе сто раз більша провина віднести матросові зневажливо до гостя. Але Тома Крат відсунув Еріка рукою і поволі став скидати білий сюртук. — „Подержіть“ — сказав Ерікові.

Старий стюард збілів. Знав добре ведмежу силу й боксерське вміння Петра, а той другий — такий значно стрункіший, тендітніший... Не почув він відомого прізвища в устах Петра. Та ніколи було думати. Петро кинувся вже на противника. В першій хвилині обидва зчепились, наче атлети, але зараз же розскочились і стрінулись кулаками.

Довкруги було знову безкрає Мармарське море, ясне-ясне, як ні одно інше. Веселі дельфіни великою чередою плигали по хвилях і пливали наввипередки з кораблем. Пасажирів зібрались на дзьобі, придивляючись до прегарного видовища.

А на руфі, на малій палубі, що, наче боксерський ринг, здіймалася над головною палубою, ішла дика боротьба Петра з Томою. Залізні кулаки, не хоронені рукавицями, лишали криваві знаки. Петрів „серп“ і славна колись „прама“ не раз і не двічі потрапила в лице Томи. Петро за ці два ро-

Таборовий лікар після обіду

ки розрісся, набрав ваги. Тома відчув це зразу. Але не було вже тієї пружності, не було бистроти й координації рухів, що колись. Тома знайшов раз і другий лиш на мить відкриті тіло противника і вже після туди шалений удар. Обидва падали і вставали, обом текла кров з носа й уст. Але пірвав їх запал змагань. Щораз дикіше наступав Петро, не зважаючи на закони боротьби; забув про них за роки, повні примітивних бійок, нераз на смерть і життя. А зате навчився підлого підступу, зрадницьких способів. Важкий свист добувався разом з віддихом у противників, ніякий гонг не переривав бою для відпочинку. Петро шалів. Копав, підкладав противникові ногу, бив, куди попало. Не чув Ерікових накликів, не бачив зрадливого погляду Томи. Бачив лише ворога, бачив його шию і шукав нагоди, щоб схопити її могутніми пальцями. Але Тома випрямленою лівою держав його здалеку. Щораз більше почала панувати рутиня й техніка мистця над неопанованим способом боротьби Петра. Щораз частіше летіли Петрові удари в порожню, а Томові в різні місця його тіла.

І враз — Томів блискавичний прямий поціл правою в яму серця і майже рівночасно другий, лівою, в бороду кинули Петра на дошки.

Півпритомний упав. Через шпарки напухлих очей бачив ненависного противника. Знав, що оце нагода для Томи, якої і він сам шукав, нагода остаточно викінчити, розчавити, знівечити ворога. Рештками притомності Петро ждав, коли кинеться на нього противник; як крізь мряку, бачив його постать на тлі неба. Але чому вона не наближається? Чому відступає в другий кут і спирається на релінг, як на шнур боксерського рингу? Десь у підсвідомості майнуло, що це ж вимагає того закон змагань... І побачив Петро, як Ерік, пірваний гарячкою боротьби, прискочив і став над ним — наче ринговий суддя — голосно рахувати: раз... два... три... чотири...

Примкнув болячі, кров'ю набігли очі. Чув лише голосне числення Еріка. Знав, що там, в другому куті, стоїть його смертельний ворог і противник, що не користується підлогою нагодою, що не кидається на безборонного, бо держиться законів, які він, Петро, давно потоптав, — законів чесної гри. І нагло відчув глибоко боляче свою підлу поведінку, зрозумів цілу гідь свого упадку, як людини й змагуна.

Ерік рахував: — секунда за секундою — все ближче до десяти, до вирішного „авт“. А в той час в Петровому мізку боролась людина за людську гідність. І водночас, як програвав Петро свою боротьбу, перемагала в ньому людина. Чув, що близько „десять“, міг ще зірватись до боротьби, та боявся, що розвіється принадний чар образів. Відчув наче кривду для себе, що Тома, з яким він так підло боровся, і старий Ерік, що знав його гідке життя, — поставились до нього як до справжнього, чесного змагуна. Голос Еріка, що засуджував його на поразку, задзвенів йому як визволення.

Тома Крат обер хустиною кров з лица, узяв свій сюртук і пішов; за ним потяг старий Ерік. Петро чув їхні кроки і відчув погорду в їхніх лицах. Але йому було це байдуже. Залишився сам лежма на палубі і снував мрії; мрії, що від них тепер не мусітиме втікати.

„Кармен-Сільва“ йшла швидкою ходою на південний захід, біля неї весело гралися дельфіни, плігали понад ясні хвилі. Сонце, що вже хилилося на обрій, барвило золотом пінистий слід корабля.

Петро лежав опухлий, покривавлений і дивився в небо. Бачив себе на рингу в славному бою у світлі рефлекторів, чув голосне захоплення глядачів, признання за лицарське змагання. Знав тепер, що це дійсність, яка прийде. І вперше від довгого часу Петро щасливо усміхнувся.

Володимирко.

3 добрих таборових часів

К. Треліс

ВОРОНИЙ

Що — утомився, мій друже єдиний,
Чи вже набрид тобі шлях цей курний?
— Ні, мій господарю, маю ще сили,
Я не втомився, — сказав вороний.

— Чом же утихли удари копита,
Вже не змагаєшся з вітром в степу?
— Вгледів я поле — трупами вкрите.
Хід я утишив, щоб вилить журбу.

Зняв з голови козак шапку кудлату,
Встав з вороного, поглянув в байрак.
Біль той словами не переказати,
Біль, який мав український козак.

Довго стояв він з конем серед поля.
Кров закипала, збільшувався гнів.
Ні, не пропала козацька доля.
Крикнув козак і в сідло знову сів.

Ну, щирий друже, неси без вагання!
Ще не ступилася шабля моя.
Ще не закінчилось наше змагання,
Сила вітчизни у серці буя.

І полетів вороний, ніби сокіл,
Ціль козака й вороного — одна.
Вже не лякав коня степ цей широкий.
Знав він свій лет, — дорога ясна!

Петро Лемішко

ПІСНЯ МОЛОДИХ.

Ми духом сильні, молоді,
У нас серця, — як камінь.
Зросли ми в смілій боротьбі,
Гартовані боями!

Вперед, вперед ідемо ми
Міцним, сталевим кроком
Козацтва вільного сини,
Рвучкі і небоокі!

Хай захиляється в журбі
Старе, всіма віджите,
У впертій праці, боротьбі
Ми йдем нове творити!

Вперед, вперед ідемо ми
Міцним, сталевим кроком
Козацтва вільного сини,
Рвучкі і небоокі!

Відходьте всі, хто за старим
Кричить, жалкує, плаче,
Під нашим стягом золотим
Ставай до лав, юначе.

Вперед, вперед ідемо ми
Міцним, сталевим кроком
Козацтва вільного сини,
Рвучкі і небоокі!

ВІНЧАННЯ

Погасли зорі й місяць круглий,
Нехитро стигла тінь холоде.
Вітри, ще ніччю тільки вцухли,
Женуться знов, мов буйні коні.
І знов сп'яняють спіле серце,
Ранкову далечинь кошлатять.
Радієш, мов дитя, що вперше
Пробігнеться нараз по хаті.
І робиш слово, мов кольори,
Безкрес небо на світанню.
Тоді й дивуються простори
Твоєму з піснею вінчанню.

СІМ ЛІТЕР

Ми йдемо, мов стрункі гопліти,*)
Сіє щастям зір відкритий.
На нашім прапорі сім літер,
Немов сім днів творіння світу.

Шляхи задимлені сріблясто
Біжать простором очманілим.
Твердих команд слова рубчасті
До серця бють сильніш від стрілів.

Похилі матері з порогів
Нас христять тужно у дорогу.
Ми ж, заховавши смуток строго,
Несемо віру в перемогу.

Йдемо, як ті стрункі гопліти,
І розхилиєм небо сине.
На нашім прапорі сім літер,
Мов сім днів світу: Україна!

Герась Соколенко

ДИВЛЮСЬ НА КУЧЕРІ ТВОІ...

Дивлюсь на кучері твої
І чую днів крилатих подув;
Зелене полум'я гаїв
Зелений жар зсипає в воду.

І я весь тану в шумі трав,
Тебе чекаючи над морем.
Із неба сонце хтось зірвав
І порував його на зорі...

Осіла курява доріг
На грані веж і на руїни,
І ти виходиш за поріг
Щоб слухать еомін України.

У серці біль і солов'ї —
Душа горить твоїм приходом,
Зелене полум'я гаїв
Зелений жар зсипає в воду...

* * *

Вже меч, ударений в двобою,
Подзвінням виповнив простір,
І слід, нарізьблений тобою,
Відкрив життя новітніх мір.

Ще крил орлиних, пісні м'язів
І разом з ними ти — доба.
О, дні відчаю та екстази!
Вам — кров моя і боротьба.

Задумайся...

1) Із слів:

мочарі, молоко, бараки, підніжок, легені, смакун, косар, острів, переховувати — виїняти по три чергові букви так, щоб кожна трійка становила нове слово. Початкові букви цих слів складаються на знану кожному українцеві географічну назву.

2) Із складів:

биль, ве, від, гор, ди, і, ін, ку, лі, ля, на, нас, ни, о, о, о, па, не, по, пон, про, ре, рен, рів, сим, ску, та, те, це, уст, ці складить 12 слів

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- 12

що мають такі значення: 1. чоловіче ім'я; 2. місто на Поділлі; 3. італійське місто (по-італійськи); 4. квасна рідина; 5. народ, що живе в північній Європі; 6. особа; 7. рядно; 8. один з наших князів; 9. частина рослини (здрібн.); 10. чоловіче ім'я; 11. куц; 12. частина вагона.

Коли читати другі, а опісля кінцеві букви цих слів згори вниз, виходить важна життєва правда.

3) Мандрівники-дослідники вийшли вранці з табору і через сніги та льоди прямували на південь. Пройшовши 10 кілометрів, звернули на схід; після 5 кілометрів змінили напрям походу на північний. Коли пройшли знову 10 кілометрів, побачили знову свій табір. Де він знаходився?

Львівські „фасонівці“ в купелі

*) Важкозбройний вояк у старовинний Гелладі.

На збилях ДНІСТРА

Все це здається таке просте. Ось сядете на каюка, а там вже вас сердега Дністер понесе вниз. Ще не оглянетесь, а ви вже в Заліщиках. З такими думками їхали і ми до Миколаєва, відки думали зачати свою першу мандрівку водою.

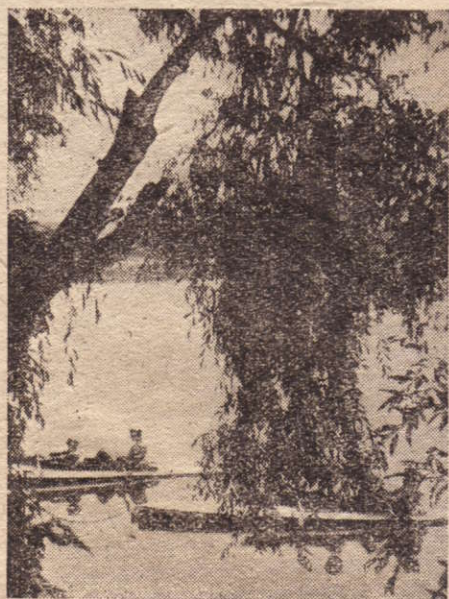
Почалося все зовсім гарно. Розташувалися в стрункому каюку, порозкладали речі у всіх куточках, та й поїхали...

Спершу ніяк не могли схопити темпу веслування і каюк зловісно колихався, але на третьому кілометрі вже було добре. Щойно на десятому прийшло те перше. Ми саме з захопленням розглядали прегарні береги і навіть не зчулися, як збилися з головного швидкого річища і нагло дно нашого каюка зловісно зашурготіло. А далі все пішло вже дуже швидко. В моменті каюк наповнився водою і — кербець разом з нами. Як ми очунали з несподіванки, каюк вже плив догори дном зі зловісною швидкістю вниз річищем, а наші всі речі плавали собі спокійно, на щастя, зовсім при березі. Там шкарпетка, тут буханець хліба, а далі надмухана, як бальон, біла блюзочка.

Вкінці все лежало на траві і сушилося в промінні сонця, а каюк спокійно відпочивав та світив доброю тако дірою. Розуміється, про дальшу їзду не можна було того дня і думати. Треба було латати і ждати, аж усе висохне.

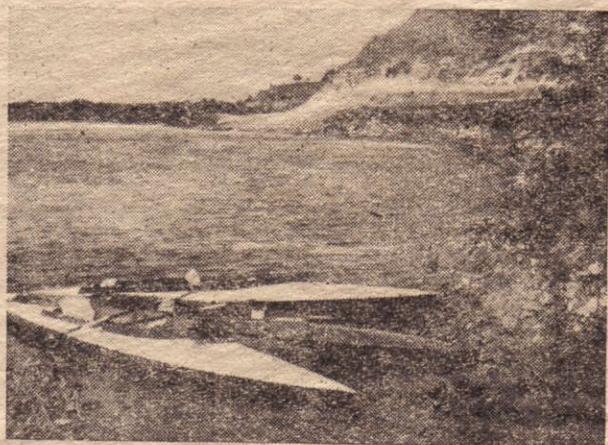
Другого дня ми, навчені досвідом, трималися вже середини ріки. Сонце жевріло золотою кулею на безхмарному небі, а ми, міщухи, хотіли вернутися додому чорні, немов мурини. Забули, що сонце на річці дуже зрадливе. Здавалось нам, що взагалі не відчуваємо його проміння, а тут під вечір щось дивне з нами скоїлося. Дрижали, немов у лихоманці, хоча ще добре було гаряче, уста дивно набрякли, а до шкіри не можна було взагалі доторкнутися. Всю ніч гарячка не дозволяла спати, а чергового дня ми ледве рухали веслами. День був не менше повний сонця, але ми обмотали наші тіла у все можливе, щоб ні один кусник шкіри не виставити на зрадливе проміння.

Тужно споглядали ми на небо, чи не збираються, може, хмари, щоб вкінці закрити ненависне для нас тепер сонце. Вкінці справді прийшов провісник зміни — сильний вітер. І тут нова біда. Захотілося вітрові саме дмухати в протилежному напрямі, як ішла наша плавба. На Дністрі появились хвилі, рівне плесо води поморщилося, а ми гребли веслами скільки сили і... стояли на місці.

Але все йде, все минає і вітер також вкінці змінився, а може просто змінився напрям річища, в кожному разі нагло вітер дунув нам у плечі, і ми попливли повною парою. Не треба було навіть гребти, вистачило підставити під вітер весла, а ми допомагали собі ще, настроївши на весло сорочку. Вона випнулася до вітру, немов справжнє вітрило. (Шкода, що такого в нас не було). Такої великої швидкості ми не мали від початку нашої екскурсії.

Аж ось не так вже далеко від наших човнів — жива перешкода! Звичайнісінькі собі галицькі корови захотіли саме в брід переходити на другий берег Дністра. Розуміється, холодна вода приємно лоскотала їм ноги і вони вважали за відповідне задержатися на деякий час у воді. А наші каюки саме з цілою швидкістю мчать серединою річища — просто на живу загату. Ми закричали в один голос, а тут і пастух побачив небезпеку. Але думаєте — крики зворушили їх? Вони, здається, так гарно почували себе в воді, де не досягали їх докучливі мухи, що й не думали рушитися з місця. А втім, ми не мали багато часу роздумувати над почуттями корів. Мій товариш отрясся з першого враження, схопив у руки весло і почав гребти скільки сили. Ось уже й інші зрозуміли, про що йому йдеться. Єдиний вихід зі становища був у тому, щоб спрямувати наші човни на малу прогалину між коровами, що витворилася у останньому моменті. Тепер

ці короткі просто уривки секунд — це була боротьба наших м'язів з сильнішим річищем. Вже. Наш каюк зачепив боком задні ноги одної корови, а її хвіст неспокійно махнув нам по головах. Ми були поза небезпекою. Опустили втомлені нервовими рухами весел руки і поглянули поза себе на „поле бою“. Наш переїзд викликав несамовиту паніку, і вороги, з піднесеними вгору хвостами, розбіглися на всі сторони. Залишитися, на жаль, таємницею, хто більше знервувався несподіваною зустріччю: ми — чи вони.

Одного разу, — не пригадую, коли це було, — наші каюки наїхали на мілину. Єдина рада, як звичайно це робили, випхати їх силою своїх рук на глибоку воду. Що ж діяти, — наші джентлмени (не дуже то охоче, бо це було вранці, а вода добре холодна) повисідали з човнів, підкотили до колін т. зв. „алібаби“ і взялися пхати каюки. Вкінці витягли їх з критичного місця, і вода була вже трохи глибша; ось так досягала може до половини ніг. Аж нагло, це була секунда, один крок, і вони запалися по шию в воду, а каюки, потягнені невидною течією, попливли вниз рікою. Наші товариші ледве були в силі вхопитися однією рукою каюків і так плисти разом з нами. Нас охопив, хоча становище було зовсім поважне, такий сміх, що ми не могли себе опанувати. Може, тому, що наші товариші виглядали незвичайно комічно у своїх вбраннях, що цілі надулися в воді, немов бальони, — а втім, сміх такий заразливий! Хтось один почне сердечно сміятися, а то вже всі йому допомагають. Вкінці ми опанувалися, бо наші товариші вже добре нервово боролися з напасними хвилями; вхопили за весла і всім зусиллям добилися до берега.

Боюся, що ми зробили помилку, вибираючи з нашої, зрештою, веселої прогулянки оті критичні моменти, а то вам усім готова відійти охота плавати Дністром. Може теж подумайте, що ми — великі неждари. Але, бачите, розказувати, як було прегарно, чудово і т. д. — це ж вийде банально. А коли прочитаете про такі пригоди і невдачі, то, може, це викличе у вас охоту стати при найближчій нагоді кращими моряками солодких вод.

О-Ка

Привіт тобі, Говерле!

„Дай, маленька, поміняємось наплечниками; твій справді надто тяжкий для тебе” — вдесяте сказав Мілько.

А в Дарки співно забігали ніздрі:

„Дякую, без милосердя!”

Сердилась. Чому ж вона вродилась дівчиною і ще малою? Навіть власного наплечника не може нести. Правда, вона сама в нього влізла б, такий великий, але — вона міцна! — Почувалась ображеною.

А коли в якомусь тяжкому місці Мількова рука піддержала ззаду наплечник, з пересердя гаркнула:

„Не бажаю собі!”

Мілько вражено прискочив ходу і незабаром зник на крутих закрутах у мряці.

Вона не білила молоком і не окутувала м'яко. Бурими ганчірками витирала мокрі скелі й томила безнадійністю. А коли видряпались на хребет, Дарковим наплечником шарпнув буревій і мало не кинув у бурю бездонню. Тоді вперлася міцно ногами в камінь і оглянулася.

Чорною марою у розпатланому, вітром дощівнику зближався Івась. За добру хвилину прибрив у мряці засапаний

Пошматований Охсенштег

Медвідь і суконогой Ромко. Той був невдоволений, бо дядько на долині віщував буревій, а Дарці саме захотілось на гору лізти. А сидів би собі у сховищі, грав „хінчика” та попивав італійське чінчано; а так, та мара гонить у мряку.

„А де Мілько?”

Дарка оглянулася. Мілька не було.

— „Лихе не пропаде, не бійся!” — відтяла Івасеві.

Але занепокоїлась. Мряка, знакування ледве видно, чужі гори; а це лише її вина, що Мілько... А якби так Мілько проп...

— Відігнала злісно цю думку, але під певною міною таїлось хвилювання. А що, як справді згубить знак...

Спинилася в нерішучості, бо не побачила нічого, крім бурої мряки. Але не вільно спинятись; ті ззаду ще подумують, що вона боїться, що зблудила... і ще котрий піде наперед. О, вона до цього не допустить.

Пішла кілька кроків наважання і скоріш інтуїцією, ніж зором, найшла червоний знак. Другий, третій... ішла в бурю імлу.

Де подівся Мілько?

Дороговказ показував дві дороги.

Котрою пішов Мілько?

Пішла вліво. Завернулася від немилосердного вітру, як п'яна.

Мучила думка про Мілька. Ті ззаду також про нього думали. Це ж її вина...

Аж із туману виріс, прикований ливами до скель, бльок сховища „Войсталергіте”. У середині реготались дівчата і вдоволено вишкрябував другу вже тарілку густої, товсто, запашної горохівки — Мілько.

Примістились у тонкостінній кімнатці, що стрясалась від лютих атак озвірілого вітрища. За брудними шибками дрібним дощиком плакала бура мряка. Нудьга.

Дарка щойно тепер почула мокрі черевики, волосся, холодну лихоманку по плечах. Скулилась клубочком, як кіт, під коцями й опановувала дрижаки.

„Може тобі коцик, Дарцю?”

„А може сала? Гарячого чайку, що?”

„Е, де вона змерзла! Вона не змерзла!”

„Вона лиш удає, що їй холодно!” — передражнявали хлопці.

Зірвалась, як опарена. Вдягнула мокрі черевики, гумак...

„Ви як хочете, а я йду на верх!”

Не допомогло переконування. Радий-не-радий зібрався Мілько і „з куртуазії” пішов Івась, надягнувши попереду три светри, навушники й рукавиці.

Вернулися з вершка, ледве дишучи, мокрі, півзамерзлі, пооббивані, як яблука, об каміння. В кімнаті було тихо. Там на зовні шаліли стихії і здригався 60 м над сховищем, вершок Гохшвабу.

Ранком сяло липнeve сонце і синів за бездонною прірвою синій Дахштайн. Далеко білили плахти снігу карколомного Гезойзе, а на зеленій леваді внизу сірини пунктиками паслися козиці. Пошарпаний перевал вів білою стежинкою в зелене Авзевізен. Альпи причаровували чужинних мандрівників отруйним любистком краси. А білий сніг посміхався глумливо до синього неба, мовляв: як це легко зробити!

О, ні! Там далеко, на північному сході, в пахучих Карпатах, на 200 м нижче пишалась у сонці Говерля. Привіт тобі, Говерле, наша, не чужа чарівнице, що твоїх чарів не можна забути і в далекій, хоча і гарній чужині. Привіт вам, темні бори Чорногори і квітчасті повонини, і завітчані Маруні та Парані, і струнконогі легіники! Дай, Боже, з вами скоро побачитись!

„...а наплечники ми лишили у Фльорагіте. Там наша дівчина, українка з Полтави...” привітало їх, двох студентів, з Грацу.

Посміхнулись усі: очевидно, дівча з Полтави усе „своїм” догоджує...

Мов на перегонах, збігали вниз, щоб не спізнити вечірної залізнички. Пронизливо свистали за ними суслики і сполохано оглядалися козиці, а долом стелився мерехтливий килим барвистої альпійської фльори. Розпрощались з грацерами, що погнулись пошматованим плаєм Охсенштегу до дівчини-полтавки. — Вітром погнали у зелену долину.

На проваллі нагадував чорними раменами залізний хрест дні Наполеонівської слави. Під крутою скелею засипала колись снігова лавіна необережного мандрівника. Далі погостила їх сивоволоса хазяйка великими „кріглями” незбирного (!) молока та такою ж самою товсто-густою горохівкою, що там на Гохшвабі. Сміялись, що вона рурами туди тече...

Зійшли на запашні лезади, а синій ланцюг гір віддалявся все далі і далі. Сонце пекло, медовий пах туманів. Дарка натягала малі ноги, щоб дотримати кроку великим товаришам і крадьки, через плече, оглядалася. Брала досада, що треба вертатись у гамірливий Відень, що не можна прилягти у запашній траві й подивитись на чарівну панораму позаду, бо — залізничка втече...

„Олегу, я тут залишусь, я вернусь нічним поїздом”... — просилася.

Як малу дитину переконував Медвідь, що це неможливе. Жаль затруював останні хвилини.

Проти них вибігло 7 км асфальтового шляху до Зевізен. Годинники, як на глум, прискорювали ходи.

Дійдуть — не дійдуть — дійдуть...

Дві хвилини перед від'їздом всіли до Афленцької залізнички.

Дека.

Прогулянка таборників з Пасічної до Маневі.

Чорна чайка

Нарешті чайка була навантажена. Востаннє глянувши старим досвідченим оком рибалки дід Мусій. І подивившись на небо, ні до кого не звертаючись: — Треба буде взяти черпаки. Опівночі вітер буде. А моя стара чайка сидить у воді по самісінькі борти. Позаливає. — Витягнув стару, як і він сам, люльку, наклав тютюну і відразу на березі стало чути приємний запах турка.

— О 12-тій виходимо. А покищо можна трохи відпочити.

Ми змучено посідали. Десь вгорі, на хуторі Прибережнім, гавкали собаки, то там то там підносились тоненькі струмочки диму, що ледве-ледве посувались в теплому літньому повітрі. Варили вечерю. Пахло смаженою рибою, картоплею і чимсь ще незвичайно запашилим. Ми сиділи мовчки. Нас, трьох молодих хлопців, узяв до себе на „рейс“ дід Мусій. А піти з дідом в море то була велика честь для кожного з нас. Відомо було на хуторі, що дід Мусій частенько виїздив на „скупбрію“, а вертався за день — за два, задоволений, із повними кишнями грошей. Тоді він кликав до себе гостей і так, сидячи цілими вечорами, попивали прекрасне вино, курили, базікали. Пояснював дід Мусій усе це дуже просто, прижмуривши хитренько одне своє сине, як море, око і посміхаючись: — „Розумієш, наловив скупбрії, хочу вже їхати додому, коли під'їздить якийсь на дубку і просить продати або замінити рибу. Я, звичайно, не хочу. Але він дуже просить. Ну, я і не можу відмовити. І все ж я не продаю, а міняю. Я йому скупбрію, а він мені тютюн, я йому бичків, а він мені вина, я йому, а він мені, отак і ловимо“. — І дід Мусій, не витримавши, сам перший голосно регоче. І тоді його засмагле від вітру і сонця обличчя стає хитре-хитре. Так ніби хоче сказати: — Ага, а ви так не вмієте. — Інколи просимо діда показати те місце, де так добре можна обміняти скупбрію на вино. То він зразу стане поважний і, кинувши рукою кудись у напрямі моря, скаже: — А от там за обрієм, та хіба я винен, що ти не бачиш? — І знову хитро посміхнеться.

І от, нарешті, напередодні дід Мусій, зустрівши нас, так ніби байдуже, запропонував поїхати по скупбрію. Ми враз почули, що запахло чимсь надзвичайно таємничим. Ну і погодилися.

Вранці ми зібрались у діда в хаті. Стояла вона край хутора, чистенька і затишна. Жінки дід не мав. Але зате, як завжди це писано в книжках, обов'язково мусів мати доньку. Так от дід Мусій і мав доньку, до якої треба було підходити надзвичайно обережно, бо дід Мусій жартів не любив, а казав: — Сам знайду чоловіка і сам видам заміж. От моє останнє слово. — Так ось зібрались ми. Зірка принесла дещо попоїсти. Ми сиділи мовчки, чекаючи на господаря. Нарешті увійшов дід, він глянув на нас, ще раз сам зі собою порадившись, чи варто ризикувати таємницею, і, зітхнувши, почав: — Так от хлопці. Справа поважна і небезпечна. Багато говорити не буду. Треба вийти в море дещо передати, дещо взяти до себе. Нас там будуть чекати. Добре заробимо. Але можна і... — він зробив павзу. Ми сиділи мовчки, роблячи байдужісінькі міни. Але в середині у кожного так серце й хотіло вискочити. — ...Але можна і не вернутись. Беру вас, а нікого більше, бо знаю вас і вірю вам. Так і не боягузи, мені здається. (Ми не витримали, посміхаючись — це велика хвала в устах діда Мусія). — Так от подумайте. Кажу, як єсть. А знаєте, що коли піймають з контрабандою, то несолодко нам прийдеться. — Ми, як належить, зробили павзу, а потім кожний поважно дав свою згоду. Мовляв, хто не ризикує, той плавати не навчиться. Хто боїться, того першого чорти вхоплять.

Під вечір на возах привезли великі пакунки, дбайливо запаковані. Все це за вказівками діда Мусія обережно поклали на дно „Чайки“. І от до виходу в море лишилось яких дві години. Кожний з нас мовчить. Десь далеко в морі блімнув огник і зник. Потім ще раз і наче застиг. Пароплав. Поволі пливе цей огник, наче стомлений довгою дорогою. Мабуть був далеко. Чи бачив він жовті береги Африки, а може був десь у гоміливіому Нью-Йорку? Чи простоював десь під затишком пальм у Південній Америці?... Ех, туди колись

податись! Побачити світ, людей, моря. Небезпечно, але дуже романтично. Отак пливеш собі, над тобою тихо блимають зорі, вказуючи шлях. Співає вітрець на щоглах, а ти пливеш... А може принесе страшний вітер хвилі, як багатоповерхові будинки. Нічого не видно, тільки водяні гори. Вода заливає поклад. Стогне і намагається все зломити злющий Норд. Ми черпаємо воду. Негомагає. Раптом ламаються обидві щогли, керма не діє. Одягати рятункові пояси. Підтягаємо маленького „тузика“. Трохи харчів. Останнє глянули на вітрильники, що помалу поринав у безодню. А ми пливемо день, два, тиждень. Нема води.

Спрага в морі — страшна річ. Починаються галюцинації. Шохвилини бачимо берег, пароплави, вітрильники, потім усе зникає і знову пекуче сонце і безмежне, безмежне сине море...

— Ну, відпочили трохи. Досить. Вже час. Пішли, хлопчики! — Це дід Мусій. Все зникає. Я знову на березі біля нашої чорної чайки. Поволі піднімаємось. Місяць заховався за хмари. Море починає трохи на когось сердитись. Дужчає вітер. — Добре буде йти. Вітрець у спину. — Дід Мусій дає розпорядження поставити клівер, приготувати весла, поки відійдемо від берега.

Може хто передумав. Має час. Ні. Добре. Ну, дай Боже. Море само підходить до чайки. Нам не важко, трохи посухувавши її, штовхнути на воду. Сідаємо на весла. Дід Мусій на кермі. — Разом раз, і ще раз... Поволі берег пливе від нас кудись у темряву. Десь вже далеко, далеко чути, як гавкають собаки, востаннє дивлюсь на берег, там, де зникають у темряві вогники хутора. В море. Туди, де нас чекає романтика, пригоди і небезпека. Весла ритмічно підіймаються і майже нечутно знов падають у воду. На кермі сидить дід Мусій і тільки його люлька світиться, як одинокий огник десь далеко, далеко.

Так минає небагато часу. Може година, може більше. Нарешті чуємо команду: — Суши весла! Поставити вітрила! — Пливе дотори велика біла пляма. І враз здригнулась чайка, наче крила розправила, трохи нахилилась на правий борт і понеслась, ні-полетіла, полетіла назустріч темряві і вітрові, що, сидячи на щоглах, весело дмухав на наші вітрила. А вгорі все похмуріє чорне небо, чути, як хлопця і б'ється хвиля об чайку. Згасла люлька діда Мусія. Стало зовсім темно. Хмари, вітер, безмежне море і на ньому маленька-маленька, наче крапочка, наша чайка. Вона сміло вилізе на хвилю, падає кудись у провалля, знов дереться, знов падає... А все ж таки пливе, пливе.

— Послухайте, що скажу. Чуєте? — Десь далеко чути голос діда. — Коли прийдемо в назначене місце, трохи зачекаємо. Потім, коли прийде гість, не буде часу ловити гав. А швиденько перекинемо цей вантажик. Можливо, що візьмемо і новий. А потім додому... Коли все добре піде. Але щось мені здається, що прибережна сторожа начебто пронюхала. Ну, і в такому разі не лякатись. Моя чорнява чайка не вперше мене рятує. Тільки слухайте мої наказів. Ну, а коли врешті і запитав, то кажіть, що ловили рибу, збилися з курсу і зайшли. І занесло нас, так би мовити, на нейтральні води.

А потім дід оповідає нам про свою доньку, про Зірку. І ми, сидячи в човні, уявляємо її так, як бачили востаннє на березі. Веселу з вишневими устами, довгими-довгими косами, з очима, що світяться, наче дві зірки...

Голос діда: — На місця, геть вітрила, лягаймо в дрейф! Дивитись на море!

— Єсть, геть вітрила! — Єсть, дивитись на море!

Навкруги страшна темрява. Навіть один одного не бачимо. Тільки чуємо, як стукають наші серця. Проходять довгі хвилини. Дужчає вітер. Може не побачимо? Пройдуть повз нас. Раптом, як тінь, випливає щось чорне і поволі наближається. Ні, це тільки здається. Протираю очі. Так. Дійсно пливе, ховаючись у хвилях. — Діду, кажу, і не чую власного голосу. — Діду... З правого борту бачу дубок. — Де? Всі очі туди. По павзі: — Він. Готуватись до зустрічі.

Кидаємось до скринь. Ой, і важкі ж вони! Цікаво, що ж в них? Тінь все ближче і ближче. Раптом нічну тишу прорізує крик чайки. Звідки вона в таку ніч? І знову. Раз, другий. По павзі їй відповідає друга і просто біля самого вуха. Обертаючись. Дід Мусій стоїть, витягнувшись на увесь свій невеличкий зріст. Долоні склав біля уст. Умовні сигнали. Тепер усе зрозуміле. Тінь зникає, а потім з'являється просто біля нас великим вітрильником. Ми, як зачаровані, вдивляємось. Стали борт коло борту. На невідомій нам мові звертається з вітрильника хтось до діда. Той відповідає. І враз все ожило. Забігали люди, перекинули дошки на Чайку. Вона крикнула, жалібно застогнала, але встояла. — Обережно, бусурманські діти, — лається дід, та я чую в його голосі нот задоволення. Починаємо подавати скрині! Одна, друга... Вони десь зні-

кають за бортом. Все йде без жадного галасу, розмірено. Відразу видно, що ці люди нераз проробляли це на цьому самому місті. Коли майже скінчили, лишилось щось з дві скрині, біла голка світла пронизує темряву. Вона падає на хмари, а потім зривається і починає танцювати по хвилях. Все наче закам'яніло. Блискавою промайнуло: Прибережна сторожа... Світло наближалось все ближче і ближче. А за хвилину розтулилось велике біле око і поволі поринало між ніччю і морем.

— Полундра. — Крикнув хтось на сусідньому дубку. Враз перестали вантажити. Почали рубати дошки, покладені між човнами. Дошки гнулись і не хотіли ломатись. Чути було страшну морську лайку. Нарешті комусь прийшло на думку просто скинути їх у море. На дубку підіймали всі вітрила. Поступово він почав розпливатись у темряві. В останню хвилину на покладі з'явилась якась постать і, голосно прокричавши, кинула щось загорнуте у папір. Пакунок, не долетівши до човна, впав у море. Дід Мусій, як кішка, кинувся до того місця і блискавично витяг дорожочинну річ.

— Чому пороззявляли роти? — крикнув він до нас. — Підняти вміть усі вітрила! Комедія скінчена. Піймались. Сідай на весла. Веслуй, скільки сили. Той бісурман добре хоч гроші кинув.

Ми кинулись щосили виконувати дідові накази, розуміючи всю важливість моменту. Вміть і вгору пішли чорні вітрила. Ось чому називають чайку чорною. У день звичайно білі, а вночі чорні. Але думати не було часу. Впали весла. Здається, ніколи в житті ми так не веслували, як в ту скажену ніч. Огник канонірки, що був наче трохи зник, раптом з'явився зовсім близьенько від нас. Вже чути було стукіт мотора. Канонірка йшла повною ходою, розрізуючи своїм гострим носом хвилі. Раптом світло прожектора впало на дубок, що вже маячив чорною плямою. В одну мить напрям був змінений. Канонірський човен помчав на дубка. Той побачивши, що нічого більше не лишається, включив мотора. Побігли білі грєбені. Дубок наче хто підкинув, полетів вперед.

— Бачиш, — казав задоволений дід, — як дременув. У нього мотор не гірший, як у тої черепахи. Побачите, як... — Дід не скінчив.

Пролунав гарматний постріл. Канонірка вимагала спинитись. У відповідь з дубка блиснув огник і почулось, як забив скоростріл. Канонірка відповідала. Сама весь час лишаючись у темряві, вона мінjala курс і час від часу, освітлюючи дубок, стріляла по ній. Той погрозово відзивався скорострілом, а потім до нього приєднались і рушничі.

— Ну, хлопці, а нам дивитись нема часу. На весла! На весла!

Раптом начеб хто запалив величезний смолоскип, освітлюючи все навкруги. В середину дубка попав набій. Він потрапив просто в той вантаж, що ми тількищо передали. Враз вилетів у повітря разом з тим, що на ньому було. Страшна луна покотилась по хвилях. Ми остовпіли. За хвилину непроглядна темрява охопила нас знову. Дід Мусій перший прийшов до себе, голосно перехрестившись, плюнув на долоні і, ухопивши в когось з нас весло, почав енергійно веслувати. Ми під впливом тількищо баченого не могли потрапити в темп. Але дід мовчав, даючи нам змогу трохи прийти до себе. — Наступила тиша. Чути було, як ритмічно падали і підіймались весла.

— Тепер, — почули ми голос з темряви, — і нас постріляють.

— Мовчи, боягузе! Не час думати про це. Вмів іти сюди, май сміливість і врятувати себе. Веслуй ліпше.

— Не буду. Повів нас на смерть. Я не хочу вмирати. Сам заробляеш, а ми мусимо гинути...

Але він не докінчив. Страшний удар в щелеп поклав його на самісіньке дно.

— Дурний, не витримали нерви. Дитина. Пощо його взяв? — Лаявся не голосно дід, обережно кладучи свого спільника кудись на запасні вітрила. У нас самих трусилися руки, але бажання втекти з цього проклятого місця перемогло і ми налягли на весла. Наступила знову тиша. Невже втекли? Але ні! Канонірка, знищивши одного злодія, кинулась шукати другого. Там було, мабуть, невідомо, хто кидав вантаж, а хто його взяв. Знову по хвилях побіг гострий наче голка, промінь.

— Шукає нас.

Боже, може вітер піднявся б, тоді нам було б легше тікати. Але море тільки потроху хвилювалось, наче сміялося з нас. Раптом тріск. У діда зламалось весло. Він пошепки страшенно лається. Бере друге. Знову тріск — у мене. Тоді я лаюся. Дід приєднується до мене. Лаємось разом. Проклинаємо канонірку, весла, цю ніч, море, увесь світ. Вилаялись, — стає трохи легше. Канонірки не видно. Ідемо на трьох веслах.

Проходить година, друга, а може більше. Чи нам це тільки здається? Час неможливо довго тягнеться. Нарешті можна трохи спочити. Піднімаємо весла. Тихо краплинами падає вода. Стомлено заплющуємо очі. Руки наші налиті залізом.

— Весла на воду!

— Боже, та ми щойно тільки веслували. — Знову потомлені, але ритмічні удари.

Веслуємо втрьох. Один відпочиває, потім змінюємось. Коли ми вже не в силі витягнути весла з води, вітер над нами змилюєсердився. Подув спершу легенько, а потім все дужче, дужче. Знову здригнулася чайка. З полегшенням зітхаємо. Проходять довгі, довгі хвилини. Берега не видно. Чую, що дід починає щось з собою говорити. Долітають окремі слова. — Хочби одна зірка! Тоді б відразу найшов. Невже збились? Цікаво, котра година. Чи далеко до ранку? — Я думаю. Не може бути, щоб дід не міг найти дороги додому. І наче на potwierдження моїх слів: — Щось берега довго нема, чи не збились ми з курсу.

Дід заспокоює. Але чую, що він непевний. Раптом стукіт. Прислухаюся. Ні. Це серце. Знову стукіт. Канонірка. Так, вона. Все ближче і ближче. Невже пропали? Дід мовчки лізе до вітрил. По дорозі на щось натикається. Голосно хоче вилаятись. Але по павзі. — Хлопці! Та ми ж веземо оці дурні скрині. То то я бачу, що чайка...

Він не докінчив. Просто на нас впало світло прожектора. Як мертві, падаємо один на одного. Світло зникло. Шепіт

діда: — Піднімай скрині! Тихенько у воду! Ра-з. — Нечутно одна скриня щезає. — Ще одну, тільки обережно. — Але знову страшне око дивиться на нас. Як попало, кидаємо скриньку у воду. Дід прожогом кидається до керми. Чайка випростовується, а потім, нахилившись майже до самісінької води, мчить. На канонірці з'являється вогник. За мить щось страшне з злим свистом пролітає над нами. Та чайка, вже не звертаючи уваги на це, мчить вперед. Хвилі, раз-у-раз збільшуючись, ховають нас від світла канонірки. Знову чути постріл. А коли підіймаємось на гребінь однієї великої хвилі, канонірка, освітивши нас своїм сліпучим білим оком, стріляє: Наче рукою хто зриває нашу велику щоглу і вона, палаючи, разом з вітрилами падає у воду. Це була одна мить. Ми лишились з одним покаліченим шматком. От тепер все. Тепер нас ніщо не врятує. Змучено дивимось один на одного. Чекаємо... Але чого це не чути того настирливого стукоту? Чому не йдуть нарешті? Беріть!... Тиша. Не вірячи собі, оглядаємось і нічого не бачимо. Канонірки не чути. Тишу прорізує стогін. Дід Мусій лежить на лавці, увесь в крові. Шматками щогли йому поранило обличчя. Чи всі цілі? Всі, всі. Все гаразд. Канонірка зникла. Ну, слава Богу! Невже так легко врятувались? Вони там, на тій калосі, думали, що ми, як отой дубок, вилетіли в повітря.

— Більше в море на такі лови не піду. Який з мене контрабандист?! Чоловіка використовували, як доброго рибалку, що знає море, як свою кишеню. Та чи варті оті мізерні гроші нашого життя, хлопці? Та ще для когось!

— Ми мовчки з ним погодились. От тобі і романтика! Дійсно, мати перед собою якусь цілість, а то... Десь далеко-далеко блиснула сіра вузька пляма. Потім все ясніш і ясніш. Нарешті. Із-за обрїю плив безфарбний морський ранок. Блиснули перші промені сонця. Чайка з обірваними чорними крилами поволі, як підстрелена, пливла в напрямі берега.

Володимир Шулїка

ГАЛИЦЬКІ УКРАЇНЦІ!

Рідна пісня — найкращий і найглибший вияв нашої духовості, вона — найвірніша супровідниця цілого нашого життя, вона найтаємніша і найживіша сполука українських душ. І таким виявом нашої духової сполуки буде в середу, 15 вересня 1943 р. у Львівському Оперному Театрі за участю українських мистців

ВЕЛИКИЙ РАДІЄВИЙ КОНЦЕРТ ВИБРАНИХ ПІСЕНЬ присвячений добровольцям СС Стрілецької Дивізії „Галичина“.

Цей концерт улаштує Львівське Радіо і буде його передавати в вівторок 21-го вересня 1943 р., о год. 19. Тому всі матимуть змогу його слухати, Ваші батьки, брати, чоловіки й сини, що як Добровольці СС Стрілецької Дивізії „Галичина“, саме тепер відбувають свій військовий вишкіл.

З цією метою складено велику програму пісень і музичних творів, а з них усі можуть довільно вибрати найкращу пісню та присвятити її виконання комусь із своїх близьких — Добровольців. Хто таку пісню вибере, той складе добровільно свою грошеву пожертву на опіку над Добровольцями СС Стрілецької Дивізії „Галичина“. Виконані будуть ті пісні, що на них складається у загальному найвища сума пожертв.

Організацію цієї збірки проведуть уповноважені представники Українських Окружних (Допомогових) Комітетів у краю та у Львові. Висліди цієї збірки пожертв в поодиноких округах Галицької Области та визначніші пожертви поодиноких українських громад — проголоситься до загального відома на цьому ж таки концерті.

УКРАЇНЦІ

Нашими щедрими жертвами з нагоди цього Концерту Вибраних Пісень — усі ми засвідчимо нашу глибоку духову сполуку з найкращими Синами нашого Народу, засвідчимо тісний зв'язок нашої Країни з фронтом протибольшевицької боротьби.

Ціла сума пожертв із призначенням на згадану ціль буде вручена в день концерту Українській Військовій Управі. Львів, у серпні 1943.

Д-р Кость Паньківський
Мгр. Михайло Кушнір

ПРОГРАМА ПІСЕНЬ І МУЗИЧНИХ ТВОРІВ ВЕЛИКОГО РАДІО- КОНЦЕРТУ, ПРИСВЯЧЕНОГО СС СТІРЕЦЬКІЙ ДИВІЗІЇ „ГАЛИЧИНА“

СОЛЬОСПІВИ.

Ліричні народні пісні:

1) Ясен місяцю — Лисенко; тенор, з форт. 2) Без тебе Олеся — Лисенко; тенор, з форт. 3) Ой не світи — Лисенко; сопран, з форт. 4) Ішов чумак — Січинський; тенор, з форт. 5) Тихий вітер в полі — Лятошинський; сопран, з форт. 6) Червона троянда — Ревуцький; баритон, з форт.

Жартівливі народні пісні:

7) На беріжку у ставка — Барвінський; сопран, з форт. 8) Косарі — Барвінський; баритон, з форт. 9) Казав мені батько — Лисенко; тенор, з форт. 10) Ой джигуне — Лисенко; сопран, з форт. 11) Любив я удовичку — Косенко; баритон, з форт. 12) Козак Ревуха — Ревуцький; баритон, з форт. 13) У липні — Фоменко; баритон, з форт. 14) На вулиці скрипка грає — Ревуцький; сопран, з форт.

Авторизовані пісні:

15) Гетьмани — Лисенко; баритон, з форт. 16) Черемоше брате мій — Людкевич; тенор, з форт. 17) Веснівка — Матюк; сопран, з форт. 18) Цвіти ще трохи — Лопатинський; сопран, з форт. 19) Як я був молодий — Лопатинський; тенор, з форт. 20) О, не забудь — Нижанківський; сопран, з форт. 21) Україна — Степовий; сопран, з форт. 22) Із сліз моїх — Січинський; тенор, з форт. 23) Як почуєш вночі — Січинський; тенор, з форт. 24) Дума про Нічя — Січинський; тенор, з форт.

Дуети:

25) Баркароля — Лисенко; сопран-баритон, з форт. 26) Люблю дивитись — Нижанківський; сопран-баритон, з форт. 27) Баламут — Косенко; сопран-баритон, з форт.

Народні оперети:

Із „Запорожця“ — Артемовський-Гулак

28) Пісня Карася — бас, з форт. 29) Дует Одарки і Карася — сопран-бас, з форт. 30) Ой казала мені мати — сопран, з форт. 31) Дует Оксани і Андрія — сопран-тенор, з форт. 32) Арія султана — баритон, з форт.

„Із „Наталки Полтавки“ — Лисенко

33) Ой під вишнею — баритон, з форт. 34) Дві пісні Петра — тенор, з форт. 35) Дует Наталки і Петра — сопран-тенор, з форт.

ОРКЕСТРА.

36) Український балет.

Мандолінова оркестра:

37) В'язанка українських пісень.

Бандура:

38) Взяв би я бандуру. 39) Про Запорожську Січ. 40) Про козака Лебеденка. 41) Свист, жартівлива пісня. 42) Молодичка, жартівлива пісня. 43) З діди, жартівлива пісня. 44) 2 народні танці (муз. інструментальна).

Стрілецькі пісні:

(сольо з форт.)

45) Чічка — тенор. 46) Засумуй трембіто — тенор. 47) І-силосья — тенор.

Х О Р

Ліричні народні пісні:

(а капелля)

48) Верховино — Лисенко. 49) Ой-хо-хо — Лисенко. 50) Щедрик — Леонтович. 51) Ой пряду — Леонтович. 52) Ой зійшла зоря — Леонтович. 53) Ой Морозе — Людкевич. 54) Чорна рілля — Людкевич.

Жартівливі народні пісні:

(а капелля)

55) Час до дому час — Лисенко. 56) На вулиці дудка грає — Лисенко. 57) Ой підю я до млина — Лисенко. 58) Дударик — Леонтович. 59) На городі качки — Леонтович. 60) Чабарашка — Людкевич. 61) Бодайся когут збудив — Людкевич. 62) Дуби — Козицький.

Хорові твори а капелля:

63) Задзвенімо — Воробкевич. 64) Засяло сонце — Недільський. 65) Гуляли — Нижанківський. 66) Закувала та сива зозуля — Ніщинський.

Стрілецькі пісні:

57) Колись дівчино — Барвінський. 68) Ой видно село — Колесса. 69) Зажурились галичанки — Колесса. 70) Ішов жовняр з війни — Людкевич. 71) Бистра вода. 72) Човник хитається. 73) Як з Бережан до кадри.

Хори з опер:

74) Купальний хоровід з оп. „Купало“ — А. Вахнянин; з форт. 75) Туман хвилями з „Утопленої“ — Лисенко, з форт.

Жіночий вокальний квартет:

76) Як чоловік заводив хозяйство. 77) Казка. 78) Сонце низенько.

КОНЦЕРТ БАЖАНЬ

Український Центральний Комітет лаутує перший Великий Радіо-Концерт вибраних пісень, присвячений добровольцям СС Стрілецької Дивізії Галичина для культурної опіки над ними. Завдяки цьому концертні українські добровольці матимуть змогу спільно вислухати найкращі зразки української пісенної та музичної творчості у виконанні найкращих наших мистців. У той спосіб встановиться тісний зв'язок поміж добровольцями й батьківщиною. Цей концерт буде отриманий зі збіркою датків, з яких чистий дохід буде призначений на здобуття потрібних засобів до ведення постійної опіки над добровольцями. Грошові датки подумані так, що по краю розіслані на руки довірених людей Українських Комітетів листи й список пісень до вибору. У програму концерту увійдуть пісні, на які складається найбільше пожертв і ці пісні будуть виконані на концерті і передані на хвилях етеру. Пожертви можна слати теж поштовим переказом на конто: „Gross-Rundfunk-Konzert, Opernhaus, Lemberg“ bei der Emmissionsbank in Lemberg.

Підготовні праці до концерту вже в повному ході. Дня 19-го ц. м. відбулася у Львові, під проводом Керівника Відділу Пропаганди Вергуча нарада референтів Відділу Пропаганди при Окружних Старостах і референтів культурно-освітньої праці Українських Комітетів, на якій обговорено докладно, напрямні праці й подано точні вказівки, як провадити акцію в терені.

Українська Молодь, із якої рядів вийшла значна частина добровольців, зокрема її згуртування, як школи, спортивні товариства і т. п. повинна активно включитися в акцію підготовки й переведення концерту.

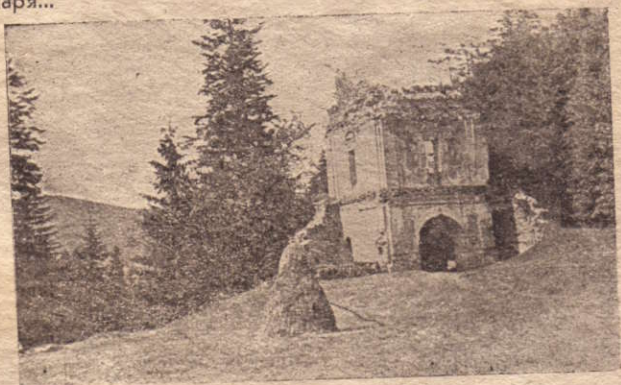
Слухання радіо-передачі відбудеться спільно у більших залах (нпр. кінових), де будуть заінстальовані радіо-апарати.

ЩО ОПОВІДАЄ ПРИРОДНИК З ЧОРНОГОРИ

Чи знаєте!...

Що на півночному бігуні „полярний день“ починається з кінця березня і триває до кінця вересня. Сонце ніколи не підіймається високо над обрієм та не має сили розтопити весь сніг і криги... Вогкий пронизливий вітер і непроглядні тумани — о таке літо на Льодовому океані...

Що в горах і лісах, по зрубках і малинниках можна зустрінути в гарячі погодні дні багато гадюк, які вигріваються на сонці — їх укушення дуже болюче, а часами навіть смертельне. Коли вибираєтесь до лісу — чи в гори, добре все мати шкіряні черевики. Коли часами побачите гадюку, не зачіпайте її — вона вам нічого не зробить. Настоптана чи подразнена сильно кидається і кусає, — коли вкусить, треба те місце випалити або вище перев'язати і негайно покликати лікаря...

Скит Манявський

Що у нас в горах і по лісах, можна часами зустрінути вужа не більшого як $\frac{1}{2}$ —2 м. завдовжки, а в гарячих краях — в тропічних лісах проживають вужі, що своєю довготою доходять до 6—8 м. Чи знаєте як вони називаються і де проживають?...

Що наша Чорногора багата не тільки своєю особливою красою, але і скарбами, захованими в землі. В Чорногорі наводимо поклади цінних копалин, як: вугілля, графіт, залізо, манган, граніт та багато інших. А що вони ще мало досліджені — то пильно вчіться, щоб описати як інженери-гірники чи лісовики могли вести тут свою наукову роботу. Чорногора чекає на вас...

„КАМЕНА“ ЗЕРОВА.

(Лист читача)

Високоповажаний Пане Редакторе!

Причитав я нещодавно збірку поезій Миколи Зерова „Камена“. Скажу правду, що це до моїх рук попав уперше серйозніший твір із сьогочасної української поезії.

Читаючи перший вірш з „Камени“, важко було мені, молодому читачеві, зрозуміти філософію твору, збагнути, про що говорять поет. Першу частину збірки, що її становить оригінальна творчість, спершу не міг я ніяк собі пояснити, при чому зароджувалася навіть думка, начебто така поезія в сучасності без великої вартості, а для простолюддя то такі зовсім непридатні. Кожний рядок зокрема змушував мене багато думати, щоб більш-менш зрозуміти його значення.

Наприклад, у словах:

*„Ви вже давно ступили на поріг
життя земного лірники-півбоги“*

трудно було мені догадатися про кого говорить той символ. Але прочитавши в іншому вірші:

*„І мрійна далечинь, що млоу синіх крил
Чарує і зове до гелленських колоній. —
„Але пощо мені ті вітрові пориви
І жайворонків спів, проростання трав?
З якою б радістю я все те проміняв
На гомін пристані, лиманів сине плесо,
На брук і вулиці старого Херсонесу!“*

— я вже збагнув, що маю перед собою неабиякий твір справжнього клясика нової доби...

Дізнаюся, у чому закоханий був Зеров:

Через „високий, рівний степ і зелений ряд могил“ вертається він закоханцем до давнього минулого, у світ Геллади і Риму...

Всю красу вбачає Зеров у клясиці, що веде до величі

Що ті гарні писанки, коробки, топірці та багато інших прикрас, різноманітну кераміку, вишивки, кожушки, петики, запаски, перстінці тощо — оті всі т. зв. гуцульські вироби, — виконують наші гуцули, які часами і до шкіл не ходили та не вміють ні читати, ні писати. А проте, які вони гарні виробляють речі, що так приманюють око чужинця... Сміло можемо сказати, що це артисти з Божої ласки. Придивіться до гуцульської писанки: скільки там зворів, красок, малюнків, як те все гарно та майстерно розміщене і виконане! Спробуйте, чи вам щось таке вдасться...

Що медок солоденький, який ви так любите, а який бджола складає в вулику, — береться з цвіту. Гірський мед має багато лікувальних складників, бо в горах є багато лікувального зілля. А що в однім цвітку цього нектару є дуже мало — напр. обчислено, що у цвітку липи міститься 0,1 мг нектару, — то щоб зібрати 1 г меду бджоли повинні висати 10.000 цвіток. Обчисліть скільки бджоли мають відвідати цвітоків на 1 кг меду, а скільки разів їм треба обернути, щоб набрати один літр меду, коли за кожним разом кожна може принести тільки 14—16 мм нектару...

Що найбільша тварина проживає не на суходолі, а в воді льодового океану: це ссавець кит. Найбільший із зловлених доходив до 30 м завдовжки (відзначити собі цю віддачу на вільній площі). Голова кита займає третину тулуба, 8—9 м завдовжки. В його роті може поміститися добрий човен, з багатьма гребцями. Вага згаданого кита доходила до 147.000 кг... Скажіть, на скільки років вистачило б м'ясо цього кита, коли б щодня споживали ми по 2 кг, а скільки можна було б обділити одноразово даючи по 2 кг м'яса?... Порівняйте те число з мешканцями вашого села чи міста...

Що цього літа погода в горах дуже погана і дощова. В липні 1943 р. в Ворохті було всього 5 днів без дощу. Всі інші дні дощеві. За обчисленням метеорологічної станції в Ворохті, на 1 м² землі в липні ц. р. перепадало 116,1 л. дощу (за червень ц. р. 92,1 л.). Найбільше дощу було 21. VII. ц. р. За одну добу перепадало більше ніж 20 л. дощу на 1 м² землі. Температура дня досить низька — похмарно і дощово. Приїзних гостей дуже мало, та й місцеві не можуть користати з купелів у Пруті...

Що через погану погоду і зниження температури розвиток у природі знову припинений. Біб і горох дістали щойно квіти, бараболя цвіте — але ще не вся в квіті, порічки ще зелені — може через два тижні ягоди досягнуть, малин і чорниць ще нема, зате гарні по сіножатях і полонинах трави, з чого раді газди гуцули, бо маржина (худібка) взимі не буде голодувати...

Нашашко з Ворохти.

грецького та римського світів. Сьогочасне йому настільки потрібне, щоб зачерпнути тему, але на сонячних Олімпіах і в римських майстрах шукає він стиль. І саме форма і стиль Зерова дуже оригінальні.

Багатство дуже змістовних і яскраво-кольористичних слів дають небуденний вислів і високомистецькі передають нам поетову думку.

Зеров серйозно визначив те, „що вічне і непроминуше“, тобто цілою душею залюблений у тривалі вартості, бо добре пізнав античний світ Греції та Риму.

Тим то глибиною знання і своїм багатством його поезія в „Камени“ така оригінальна, хоч на перший погляд важка для звичайного читача, що зник до „легкої“ літератури. „Камена“ дала мені зрозуміти, що поезія є на те, щоб будити в нас якимсь великим почуттям. Не легко зрозуміти твори Зерова тоді, коли ми самі не маємо відповідного знання, коли мало знаємо про античну добу і зовсім не цікавились джерелом нашої культури (Греція, Рим). І от Зеров прийшов не для того, щоб „легкими“ словами виявити свій духовий скарб, а щоб глибиною гадки привернути нас до себе і зацікавити нас старим, але вічним світом культури.

Коли ж я прочитав першу частину „Камени“, то вже перекладає з римської поезії (друга частина збірки) було мені куди легше зрозуміти.

Зеров справді великий і багатий поет та мистець, коли зумів дати мені так багато нового.

Зеров дає сильні поштовхи... Зеров — це той, „що серед хаосу накликає до ладу, до спокою і рівноваги“.

Поети-початківці мусять поглибити свій світогляд, опанувати поетичну техніку, озброїтися всіма „мистецькими вибагливостями“. З цією метою вони повинні глибоко студіювати найвищі досягнення української та світової літератури. Нам, молодим, треба багато читати і вперто вивчати... Брати до рук справді вартісні твори!

Саме такі цінності дає нам Зеров.

Микола Волощук.

ЯК МИ ТАБОРУВАЛИ

Серед сірих, запорошених, галасливих вулиць міста, серед крикливих різнобарвних реклам, що настирливо визирають з мурів, серед реву автомобілів завжди пригадується мені прекрасна природа Бойківщини і один табір на її лоні. Скільки милих споминів, зв'язаних з табором! Він залишає в юній душі рефлексії, яких ніколи не забути. Пригадуються слова одного з наших педагогів: „Табір — це найсильніша формуюча сила в житті юнацтва“. Це правда. Табір учить підпорядковувати „своє особисте“ великому цілому, а з учасників робить вірних товаришів, об'єднаних одною великою метою.

Згадати хочби усміхнені, горді обличчя друзів, маршову пісню, а потім спільну працю, пригоди, забави — і мимохить

відчуваєш, що твоя душа відрізняється від інших. Там залишилося щось велике, незбагнуте: там замилювання до пригоди, небезпек, охота вступати на нові, незнані шляхи. Там — характер.

* * *

Це був короткий, дводенний табір підчас Зелених Святків у селі Т. Був гарячий весняний день пополудні, як розсміяний, веселий гурт синів Бойківщини залишав своє рідне село С.

Ллється пісня буревійна
По Бойківщині кругом —
Гей, гей, ллється пісня,
Добровольці йдуть шляхом.

Неслися стоголосами звуки маршової пісні між біленькими селянськими хатами. Ми йшли рівною ходою, не відчуваючи втоми. А там смерклося, подув сильніше вітер. В долині загрюкотів грім. Але ніщо не могло перешкодити нашій безтурботності. „Друзі! Хто не любить бурі?“ — гукнув курінний. „Всі любимо!“ — відповів одноголосно гурт.

Ліс шумів злорадо. Дошкучувало сильний вітер. Інколи темряву переривало блискавки. Але весняна буря не триває довго, а ми прийшли незабаром на місце таборування і, не зважаючи на негоду, взялися до праці. Ліс ожив. Праця пішла жваво, неначе на збуденому муравлині. Не вгавали жарту, сміху, пісні. Та ось дощ ушух, а із-за хмар виглянув круглолиций, усміхнений місяченько. Пізно вночі заграла трубка на сон. Ми

пішли до готових вже шатер. А докруги табору варта стерегла нашого спокою.

Ранком до сходу сонця збудив нас звук сурми. Прапори піднялися вгору, вбитий топір дав знак, що табір розпочався. Таборове життя поплило своїм бистрим річищем. Кожний виконував якісь доручення, кожний був відповідальний за якусь ділянку таборового життя. Не було там найменших проявів безділля, бо ми знали, що „безділлям люди вчаться робити зло“. Нашу працю ми провадили під девізою „ми проти вигод“. Як кажуть, „праця горіла“. Ось там, біля таборової кухні, пораються кухарчуки, а там, у куточку під шатром, зavelи друзі гарячу дискусію. Ще з іншої сторони лунок-дзвонно гримить пісня. Над усім цим гомонять прапори.

Ввечері того ж дня відбулася святкова ватра, а другого дня вранці взяли ми участь в урочистій відправі на могилі УСС на горі Ключ. День був погідний. На синє, чисте небо викотилося із-за гір сонце. На придорожніх деревах і кущах перлами блищала роса. Ми йшли селом, з якого люди вирушили вже на свято. З бідних селянських хаток виглядали лише ті, що залишилися „домарити“. Узбіччя гори було стрімке. Ми спиналися вгору під зеленим покривалом лісу, що хоронив нас перед гарячим сонячним промінням. А там, на горі, привітало нас людське муравлище. Почалася відправа.

Скоро після повороту відбулося закінчення і ліквідація табору. Ми з жалем прощали місцеве населення, що відносилось до нас так сердечо, з жалем прощали ліс і місце нашого таборування. Коротко тривав наш табір, але залишив на нас свій нестертий слід.

Рішучий.

НАША МОЛОДЬ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ

Останній спортивний сезон приніс нашій молоді, що студіює в Німеччині, низку прегарних осягів. Де лише стартували наші студенти, всюди принесли честь українському імені як осягами, так і спортовим духом та лицарською поведінкою.

У Берліні об'єднані усі німецькі студенти у Гумбольд-клубі. Той клуб улаштував 17. липня ц. р. міжнародні легкоатлетичні студентські змагання. Змагання відбулися на відомій спортивній арені „Авус“ при участі: Болгарії, України, Мадяричини, Румунії і Грузії. Конкуренція була, як бачимо, дуже сильна. Всеж таки українська дружина зайняла друге місце в загальній пунктації, всього один пункт за Румунією. Українські змагуни добули: п'ять перших місць, п'ять других, п'ять третіх.

Зокрема мали українці такі місця: 100 м: Синюк 3-тє місце — 12,1 сек. 400 м: Синюк 1-ше місце — 58,7. Личковський 2-ге місце — 60,3. 1.500 м: Кишакевич 1-е місце — 4,47,7. 3.000 м: Кишакевич 1-е місце — 11,24,00. 4x400 м: українці 2-е місце — 4,30,1. 4x100 м: українці 3-є місце — 51,3. Скок удовжін: Синюк 2-е місце — 5,79. Скок увисочін: Синюк 2-е місце — 1,47, Микитюк 3-є місце — 1,42. Стусан кулею: Плоскач 1-е місце — 10,37. Микитюк 3-є місце — 10,07. Мет диском: Борис 2-е місце — 28,60. Мет булавою: Плоскач 1-е місце — 62,00. Личковський 3-тє місце — 55,00.

Цей виступ і осяг українців викликав у колах міжнародного студентства зрозуміле зацікавлення й признання.

Віденська „Січ“ має дуже сильну дружину кошівки, що вже не раз виявила себе гарними успіхами. В липні цього року взяла вона участь у міжнародних змаганнях спортових ігор для закордонних студентів у Грацу. При дуже сильній конкуренції зайняла дружина „Січі“ друге місце.

Великим успіхом може похвалитися теж спортова дружина Української Студентської Громади „Чорноморе“ у Бреславі. Ця дружина бере активну участь у міжнародному спортовому житті вже від ряду літ, і досі — як єдина німецька група.

Цього року — в травні — стала дружина Громади до бігу навпростець студентів з Бреслава і зайняла, в складі: Мацьків — Голінський — Коцур, третє місце.

На обласних змаганнях студентства Долішнього Шлезька в днях 17—18 липня 1943 — поставила Громада знову свою дружину, складену з шістьох змагунів. Наші змагуни добули такі місця: Євген Петрівський 1-ше м. 100 м — 11,7 сек. і III-тє м. 200 м — 24,4 сек. Володимир Мацьків VI-тє м. 100 м — 12,3 сек. і V-тє м. 200 м — 25,3 сек. Ігор Коцур V-тє м. скок вдовжін — 5,38 м.

Осяги наших змагунів, особливо перемога Петрівського на 100 м стала подією змагань. „Дер кляйне Українер“ став улюбленцем публіки теж на 200 м. і хоч добув він тут лише третє місце, то осяг 24,4 сек. — дуже добрий.

„Коли йшла „сотка“ і Петрівський провадив, то десять наших студентів на трибуні з захоплення перекричало тисячну юрбу“, — оповідає заступник голови Громади.

Взагалі Українська Студентська Громада в Бреславі помітно активна. Від минулого року веде щираковий курс, який тільки тепер припинився.

Не забувають і про мандрівку і відвідують околиці Бреслава, особливо шляхом понад Одру.

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІ.

Іван Олійничук — Дякуємо за довгого листа. Радимо Вам більше читати, вчитися, а віршування покищо закнутити.

М. Лисанів — Ваші „вірші“, це гуцульські співанки, що в такому вигляді — без належної мистецької обробки — їх не можна друкувати.

Надя Дубас. — У справі активізації молоді Вашого села, пишть до Відділу Молоді при УЦК. Тішимося, що наш журнал Вам сподобався.

Степан Зазуб'як — Радю приймемо дописи з життя Вашої гімназії. Це краще, як віршування.

Адам Ставничий — За гарного листа щиро дякуємо.

Степан Кухар — Під Хвильового не так легко писати. Вам це не вдалося. Другий Ваш допис „У гори“ нецікава шкільна задача. — Прогулянка в околиці Відня може дати багато цікавого матеріалу. Треба лише добре написати й додати декілька гарних світлин.

Св. Струць — Ваші думки цікаві, але кострубатою формою дещо до рубрики „Мигцем“ не надаються. Зокрема дивує нас, що Ви, виступаючи як обoronець хлясичної філології, даєте цитату: „inter arma musae scilicet“ — коли вона звучить трохи інакше.

ТУРНІР ЗА ШАХОВЕ МИСТЕЦТВО ЛЬВОВА

В липні покінчилася велика, прегарно організована шахова імпреза, якій рівної від багатьох років не було на нашому терені. Змагання проходили під протекторатом Провідника УЦК проф. д-ра Володимира Кубийовича.

Учасників півфіналу поділено на шість груп, по 5—7 людей у кожній. По двох переможців з кожної групи ввійшло до півфіналу, що проходив у двох групах. Остаточно до фінальних змагань стало сім змагунів з елімінації і вісім — без елімінації, що їх допущено на основі попередніх добрих досягнень. Турнір дав такі висліди: I—II проф. Попель і мгр. Турянський — по 11½ точок; III—IV інж. Романишин і проф. Туркевич — по 11 точок; V — інж. Шевчик — 10½ точок; VI — Іваньо — 7½ т.; VII—VIII Боби-кевич і інж. Мончук по 7 точок; IX—X Ілик і інж. Білинський по 5½ т.; XI — Др. Мороз — 5 т.; XII—XIII Сторожинський і Кукич по 4 т.; XIV — Дир. Тріль — 3 т.; XV — Міхенко — 1 т.

Турнір виявив рішучу перевагу першої п'ятки над рештою змагунів. Рішення, що перша п'ятка розіграє між-собою турнір за абсолютне мистецтво Львова, по дві партії кожний з кожним. Тому, що проф. Туркевич перешкоджений професійними заняттями, не взяв участі в цих змаганнях, стала до них тільки чвірка.

Близькучу перемогу і звання мистця Львова на 1943 рік одержав проф. Попель, що здобув 5 точок з 6. Друге місце мгр. Турянський — 3 т.; третє інж. Романишин — 2 т.; четверте проф. Туркевич (на основі фінального турніру); п'яте інж. Шевчик 2 т. Дальші місця, як у фінальному турнірі. Перших шість переможців дістало цінні нагороди.

Зразкова організація турніру аж до найменших подробиць, відповідна пропаганда в пресі, порядок, дисципліна і при цьому дружба, справді спортивна атмосфера між змагунами — це в великій мірі заслуга мгр. Кобова, який являє собою такий важний у наших умовах, тип здібного шахіста-організатора. Тільки на таких міцних організаційних основах спертий турнір, може стати вихідною базою в розвитку шахів на нашому терені і причинитися до їхньої популяризації та умасовлення.

Значення турніру в тому, що він дав перегляд шахових сил Львова і тим самим, матеріал до поділу шахістів на категорії. Введення кваліфікаційної системи дасть у майбутньому сильний поштовк до дальшого розвитку наших шахів. Турнір виявив, що молоді шахісти мусять ще багато працювати над собою, щоб дійти до рівня першої п'ятки, який вони не дорівнюють щодо знання теорії та передусім — щодо рутини.

Для молодих шахістів турнір був школою поважної гри, глибокої аналізи позицій, праці над партією, школою, що її мусять пройти кожний шахіст, який прямує до мистецтва.

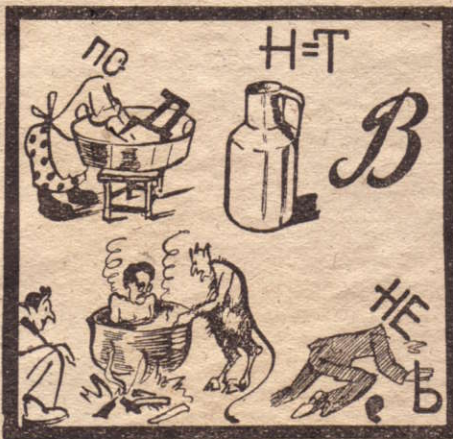
Більше таких імпрез — а дорівняємо в ділянці шахів народам західної Європи.

Б.

ЗАГАДКИ

1) Ребус

2) Ребуси з букв

Й_{dkg} Д_{OV} AA
а а а а а а а а

3)

4) Дев'ять таблиць

7-28-196-34-5

Число першої таблиці, помножене на число двох других, дає число трьох середніх таблиць (7×28=196). Перестав три таблиці так, щоб у висліді число першої таблиці, помножене на число двох других таблиць, і так само число останньої таблиці, помножене на число двох передостанніх, тобто зліва вправо і справа вліво — дало число трьох середніх таблиць.

5) Один індійський магараджа, вмираючи, залишив заповіт, в якому м. і. розпорядився, що кожний з його синів має одержати таку кількість діамантів: перший син — 1 діамант і 1/7 із решти, другий син — 2 діаманти і 1/7 із решти, третій син — 3 діаманти і 1/7 із решти і т. д. Коли проведено поділ, виявилось, що кожний син дістав таку саму кількість діамантів.

Скільки було синів і скільки діамантів одержав кожний з-них?

6) Даю вам число, яке дістану як вислід рахункових дій, а ви подайте мені день і місяць моїх народин.

Ось число 2672

А дістаю його так:

Подвоюю число, що позначає день місяця.

Вислід множу на 10.

До того додаю 73.

Суму множу на 5.

До того всього додаю число, що позначає місяць моїх народин, і в результаті дістаю число 2672.

Приклад: Ми народилися 16. 2.

Отже: 16. 2=32

32. 10=320

320+73=393

393. 5=1965

1965+2=1967.

Увага! Хто добре подумає, той знайде спосіб, що зводиться до виконання одної арифметичної дії.

РОЗВ'ЯЗКА з 7 ч.

Поземно: 1. ерар, 4. око, 7. зиз, 8. етюд, 9. ора, 10. Полтава, 13. кір, 14. акт, 17. кос, 18. та, 19. арак, 21. сом, 22. хор, 23. тара.

Доземно: 1. Езоп, 2. ринок, 3. аз, 4. отава, 5. К. Ю. (Косач Юрій), 6. ода, 8. ера, 9. отрок, 11. лікар, 12. актор, 15. тама, 16. Бах, 20. ро, 21. са.

E. Rim

Львів, Вінерштрассе 74

(Городецька) тел. 267-21

Великий вибір:

I. ГАЛЯНТЕРІЙНИХ ТОВАРІВ:

краватки, шалики, хусточки, гребінні, шіточки, апарати до голення, дзеркала, лампочки, штучна біжутерія і т. п.

II. КОСМЕТИЧНИХ ТА ПАР-ФУМЕРІЙНИХ ВИРОВІВ

засоби до прання і миття, щітки, паста до взуття і чищення, термоси, батареї і т. п. креми, пудри, кольонські води, парфуми й інш. косметика

III. ТОВАРІВ ДОМАШНЬОГО ТА ГОСПОДАР. ВЖИТКУ.

ВСЕ НАЙКРАЩЕ,

потрібне до

ПРАННЯ,
МИТТЯ І
ЧИЩЕННЯ

МИЛО, МИЛЬЦЯ, ПОРОШКИ

також
першоякісні

КОСМЕТИКИ
до щоденного вжитку

тільки у фірмі:

ПЕТРО ШУДРАК

Львів — вул. ГАЛИЦЬКА 11

НЕВЖЕ ПЕРЕСКОЧИШ?

Перескочиш через власну ногу?

На перший погляд, не важка це штука; але спробуй лиш! Злови великий палець ноги (або цілу стопу) і перескочи через таку перешкоду ногою, що стоїть на землі. При „пробі“ скоку похилий тулуб трохи вперед. По відбитті — притягни ногу до грудей і пересунь її швидко понад „перешкоду“ (Рис. А). Палець (чи стопу) тримайте легко, щоб кожної хвилини можна було перервати сполучення.

„В“. Виконайте її на м'якій мураві, щоб „кості не боліли“ (у спортсменів не повинно цього бути). Рисунок досить ясно запізнає вас із технікою цієї вправи. Важне при цій вправі те, щоб лежачий на землі мав увесь час зовсім випрямлені руки і щоб не пересував їх ні вперед, ні назад.

Коли вже опануєте все „в місці“, — спробуйте виконати вправу з розбігу 2—3 кроків. При вправі „Д“ — здається на перший погляд, що треба мати силу Геракла; але коли стоячий товариш сильно відіб'ється (як до скоку вдовжніх з місця), при чому й виконає відповідний

Рис. А.

яснень. Долоні спираються попарно — права на правій, ліва на лівій. Важне — використати відбиття перескакуючого і в той момент старатися якнайбільше випрямити руки вгору. Звичайною хибкою при цій вправі — це намагання виконати скок зараз по відбитті, перед тим, поки ще перескакуючий вийшов угору. Основна вправа — найперше найтисся вгору, а щойно опісля просковзнутися між раменами.

Остання вправа (К) для „аматорів вправ зручності“ — вимагає лиш таких пояснень: Сполучені руки тримати просто; переверот виконати без затримки, щоб використати розгін по перескоці. Коли перший змагун скінчив уже пере-

Рис. Д.

Вправляйте скоки лівою і правою ногою. А може хтось з Вас зуміє по вдалому перескоці вперед виконати перескок назад?

замах рук вперед, тоді дуже допоможе лежачому товаришеві підняти його вгору. Обидва моменти — відбиття одного і піднесення другого — повинні припа-

Рис. Е.

Спробуйте! І виявіть тим способом вашу зручність.

Коли забажаєте вдвох показати деякі ефектні вправи, тоді пробуйте вправу

сти на ту саму хвилину. При зіскоці — треба звернутися вбік, щоб не наскочити на лежачого.

Вправа „Е“ не вимагає багато по-

Рис. В.

ворот і сів у розкросі — тоді другий може знов почати вправу, і так на зміну обидва повторять її без кінця.

Т-ой Сам-енко

Рис. К.